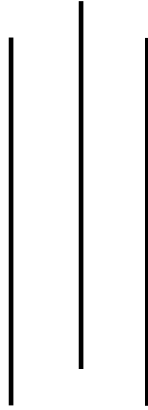

हस्तान्तरण मूल्यसम्बन्धी निर्देशिका, २०८१

नेपाल सरकार
अर्थ मन्त्रालय
आन्तरिक राजस्व बिभाग
२०८१ अश्विन

बिषय सूची

परिच्छेद	शिर्षक	पेज नम्बर
१	परिचय	१
२	परिभाषा	४
३	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण र सामान्य बजार व्यवहार सिद्धान्त	१३
४	तुलनात्मकता विश्लेषण	१९
५	सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण विधि	३९
६	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण सम्बन्धी कागजात	५५
७	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणको प्रशासन	५९
अनुसूची-१	करदाताले हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण सम्बन्धी राख्नु पर्ने कागजातहरूको सूची	६७
अनुसूची-२	लेखापरीक्षकले प्रमाणित गरी आय विवरणसाथ पेश गर्नुपर्ने विवरण	६८

परिच्छेद-१

परिचय

(Introduction)

१.१ परिचय

आर्थिक उदारीकरण तथा विश्वव्यापीकरणको लहरसँगै आर्थिक क्रियाकलापहरू समेत सीमाविहिन रूपमा विश्वभर फैलिँदै गइरहेका छन्। सूचना प्रविधिको विकासले यो गतिलाई झनै तीव्र बनाएको छ। योसँगै कम्पनीहरूले समेत आफ्नो कारोबारको दायरालाई विश्वव्यापी बनाउँदै लगेका छन्। यसबाट बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूको स्थापना र विस्तार हुने क्रम बढ्दै गइरहेको छ।

नेपालले उदार आर्थिक नीतिको अवलम्बन गरेसँगै प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीलाई खुला गरेको छ। देशको आर्थिक विकास र समृद्धिको लागि यस्तो लगानी झनै बढाउनु पर्ने आवश्यकता छ। वैदेशिक लगानी वृद्धि हुँदै जाँदा नेपालमा समेत बहुराष्ट्रिय कम्पनीको संख्यामा बढोत्तरी हुँदै गइरहेको छ। यसबाट नेपालमा आर्थिक क्रियाकलापमा वृद्धि हुन गई करको दायरा समेत विस्तार हुँदै गइरहेको छ।

निजी कम्पनीहरूको उद्देश्य मुनाफामा वृद्धि गरी शेयरवालाको हित अभिवृद्धि गर्नु हो। बहुराष्ट्रिय कम्पनीको सञ्जाल विश्वव्यापी रूपमा फैलिएको हुन्छ भने यसको नियन्त्रण मुख्य कम्पनीबाट भइरहेको हुन्छ। केन्द्रीकृत नियन्त्रणको कारण बहुराष्ट्रिय कम्पनीको समूहभित्र हुने कारोबार स्वतन्त्र रूपमा बजार मूल्यमा नभएको पनि हुन सक्दछ। यसबाट एक कराधिकारमा सञ्चालित कम्पनीबाट अर्को कराधिकारमा सञ्चालित कम्पनीमा मुनाफाको स्थानान्तरण हुने सम्भावना रहन्छ। यसबाट मुलुकले बहुराष्ट्रिय कम्पनीबाट करको उचित हिस्सा प्राप्त नगरी राष्ट्रिय कराधारको क्षयीकरण हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ। तसर्थ, सम्बद्ध बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूबीच हुने कारोबार बजार मूल्यमा भए नभएको यकिन गरी वास्तविक करारोपण गर्नुपर्ने हुन्छ। बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरू बीच हुने कारोबार बजार मूल्यमा गर्न प्रोत्साहित गरी मुलुकले पाउनु पर्ने करको उचित हिस्सा प्राप्त गर्ने उद्देश्यले यो निर्देशिका तर्जुमा गरीएको छ।

यस निर्देशिकामा परिभाषालाई वर्णानुक्रमअनुसार राखिएको छ। परिभाषाको शीर्षक र ऐनका दफाहरू उल्लेख गर्दा गाढा अक्षर (Bold Letters) र नियमलाई छुट्टै गाढा अक्षर (Bold Italic Letters) प्रयोग गरीएको छ भने व्याख्या तथा अन्य उदाहरणलाई सामान्य अक्षर प्रयोग गरीएको छ। ऐन,

नियमावली तथा मूल्य हस्तान्तरणसम्बन्धी प्रावधानलाई व्याख्या गर्ने क्रममा आवश्यकताका आधारमा उदाहरण समेतको प्रयोग गरी स्पष्ट गर्ने प्रयास गरीएको छ। यस्ता उदाहरणमा उल्लिखित नाम तथा कारोबार काल्पनिक हुन्। यस्ता नाम तथा कारोबार कसैको वास्तविकतासँग मेल खाएमा संयोग मात्र हुनेछ। आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ र आयकर नियमावली, २०५९ को नियम १५ को प्रयोग, प्रचलन र व्याख्याको क्रममा यस निर्देशिकाको प्रयोग गरीनु पर्दछ। मूल्य हस्तान्तरणसम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयनको सन्दर्भमा आयकर ऐन, २०५८ तथा आयकर नियमावली, २०५९ पछि यस निर्देशिकाको स्थान हुनेछ। आयकर ऐन, २०५८ र आयकर नियमावली, २०५९ मा कुनै संशोधन तथा सालबसाली आर्थिक ऐनले कुनै संशोधन वा नयाँ व्यवस्था गरी यस निर्देशिकामा भएका कुनै व्यवस्थासँग बाझिएमा स्वतः सोही ऐन वा नियमावलीमा भएका व्यवस्था लागू हुनेछन्।

१.२ हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) निर्धारणसम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ मा सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच मूल्य हस्तान्तरण (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) र अन्य प्रबन्धहरूसम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। यस दफामा भएको व्यवस्थाअनुसार आन्तरिक राजस्व विभागले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच भएको कारोबारलाई सामान्य बजार व्यवहारअनुसार आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकमहरूको वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गरी करयोग्य आय निर्धारण तथा करको गणना गर्न सक्छ। यसरी वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट भएको रकमलाई पुनः चारित्रीकरण गर्न समेत विभागलाई अधिकार रहेको छ। साथै,, सम्बद्ध व्यक्तिबीच हुने हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) को मूल्याङ्कन विधि विभागले निर्धारण गरे बमोजिम हुने व्यवस्था छ। यस दफाको कार्यान्वयनको लागि कागजात तथा विवरणको ढाँचा र सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणका विधि तथा प्रक्रियाहरू तोक्नु पर्ने भएकोले आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ र दफा १३९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो निर्देशिका बनाई जारी गरीएको छ।

आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ मा भएको व्यवस्था-

सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच मूल्य हस्तान्तरण (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) र अन्य प्रबन्धहरू: (१) सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच कुनै व्यवस्था भएकोमा सो व्यवस्था सामान्य बजार व्यवहार (आर्म्स लेन्थ)अनुसार सञ्चालन गरीएको भए तिनीहरूको लागि कायम हुनसक्ने करयोग्य आय वा बुझाउन पर्ने कर प्रतिविम्बित हुने किसिमले ती व्यक्तिहरू बीच आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकमहरू विभागले लिखित रूपमा सूचना जारी गरेर वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कुनै कुरा गर्दा विभागले देहायबमोजिम गर्न सक्नेछः—

- (क) कुनै आय, नोकसानी, रकम वा भुक्तानीको स्रोत र किसिमलाई पुनः चारित्रीकरण गर्न, वा
- (ख) कुनै व्यवसाय सञ्चालन गर्न कुनै व्यक्तिले मुख्य कार्यालय खर्च लगायत गर्नु परेको विभिन्न खर्चबाट, सम्बद्ध व्यक्ति वा व्यक्तिहरूलाई फाइदा पुग्न गएकोमा त्यस्तो खर्च व्यवसायको कारोबारको तुलनात्मक आधारमा सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच बाँडफाँट गर्न।

(३) यस दफाबमोजिम सम्बद्ध व्यक्तिबीच हुने हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) को मूल्याङ्कन विधि विभागले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

आयकर नियमावली, २०५९ को नियम १५ मा भएको व्यवस्था-

अग्रिम रूपमा मूल्य निर्धारण गर्ने: (१) ऐनको दफा ३३ को उपदफा (१) बमोजिम कुनै व्यक्तिको आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकम सम्बन्धमा सामान्य बजार मूल्य (आर्म्स लेन्थ) को आधारमा विभागले वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गर्ने सम्बन्धमा स्पष्ट हुन एक वा एकभन्दा बढी व्यक्तिले लिखित रूपमा अनुरोध गरेमा विभागले देहायबमोजिम लिखित सूचना जारी गर्न सक्नेछः—

(क) लिखित सूचनाको अवधि एक पटकमा पाँच आय वर्षभन्दा बढी नहुने गरी,

(ख) खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सो लिखित सूचना नवीकरण हुन सक्ने गरी।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको लिखित सूचना विभाग तथा अनुरोध गर्ने पक्षलाई बाध्यात्मक हुनेछ।

तर सम्बन्धित निवेदकले गरेको अनुरोधमा विभाग सहमत भएमा सो लिखित सूचना निष्कृत हुनेछ।

१.३ निर्देशिकाले समेट्ने कारोबार, निकाय र क्षेत्राधिकार

१. यो निर्देशिका सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने सीमापार कारोबारमा लागु हुनेछ ।

२. आयकर ऐन, २०५८ र आयकर नियमावली, २०५९ को प्रयोग प्रचलन र व्याख्याको क्रममा यस निर्देशिकाको प्रयोग गरीनुपर्दछ। आयकर सन्दर्भमा आयकर ऐन, २०५८ (सं.स.) तथा आयकर नियमावली, २०५९ (सं.स.) पछि यसको स्थान हुनेछ ।

१.४ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. यो निर्देशिकाको नाम “हस्तान्तरण मूल्यसम्बन्धी निर्देशिका, २०८१” रहेको छ।

२. यो निर्देशिका आय वर्ष २०८१/०८२ देखि लागु हुनेछ।

परिच्छेद-२
परिभाषा
(Definition)

यो निर्देशिकाको प्रयोजनको लागि आयकर ऐन, २०५८ ले परिभाषित गरेको शब्दावलीको हकमा सोही ऐन बमोजिम राखिएको छ भने अन्य शब्दावलीको हकमा छुट्टै परिभाषित गरी आवश्यकताअनुसार व्याख्या गरीएको छ। परिभाषामा व्याख्या नभएका विषयहरूलाई निर्देशिकाको अन्य भागमा समेत परिभाषित गरीएको छ।

२.१ परिभाषा एवं व्याख्या

(क) “ऐन” भन्नाले आयकर ऐन, २०५८ सम्झनुपर्छ।

(ख) “आय वर्ष” भन्नाले कुनै सालको श्रावण एक गतेदेखि अर्को सालको आषाढ मसान्तसम्मको अवधि सम्झनुपर्छ।

(ग) कम्पनी

“कम्पनी” भन्नाले प्रचलित कम्पनी कानूनबमोजिम संस्थापित कम्पनी सम्झनुपर्छ र कर प्रयोजनको लागि देहायका संस्थाहरू समेतलाई कम्पनी सरह व्यवहार गरीनेछः-

(१) प्रचलित कानूनबमोजिम स्थापित संगठित संस्था,

(२) कुनै असङ्गठित संघ, समिति, संस्था वा समाज वा दर्ता गरीएका वा नगरीएका एकलौटी फर्म र साझेदारी बाहेकको व्यक्तिहरूको समूह वा ट्रस्ट,

(३) बीस वा सोभन्दा बढी साझेदारहरू भई प्रचलित कानूनबमोजिम दर्ता भए वा नभएको साझेदारी फर्म, अवकास कोष, सहकारी संस्था, युनिट ट्रस्ट, संयुक्त उद्यम,

(४) विदेशी कम्पनी,

(५) महानिर्देशकले तोकेको अन्य कुनै विदेशी संस्था।

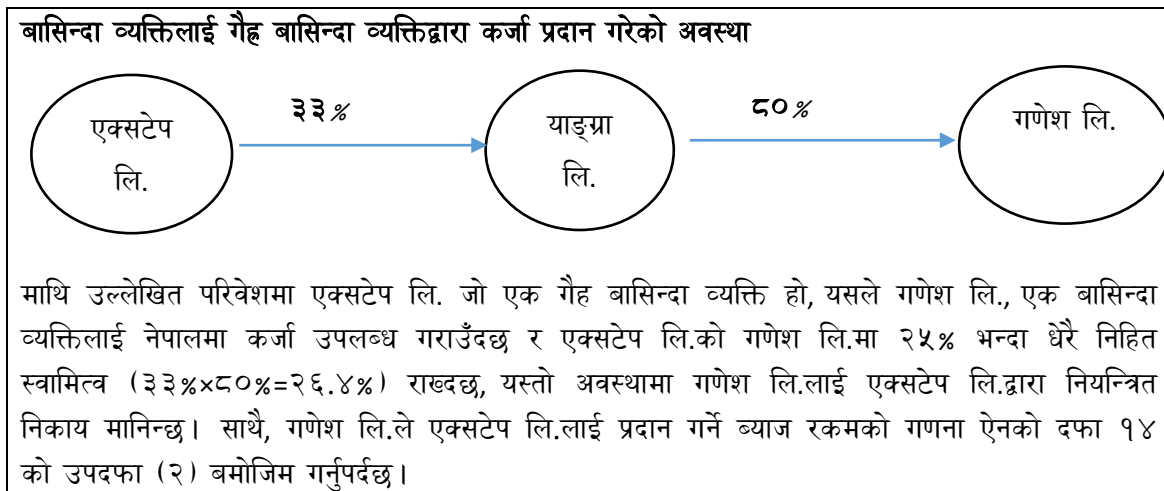
(घ) कर छुट पाउने संस्थाद्वारा नियन्त्रित बासिन्दा निकाय

कुनै आय वर्षको लागि “कर छुट पाउने संस्थाद्वारा नियन्त्रित बासिन्दा निकाय” भन्नाले सो वर्षमा बासिन्दा निकाय भई सो बासिन्दा निकायमा सो वर्षको कुनै समयमा देहायका व्यक्ति वा संस्थाहरूको पच्चीस प्रतिशत वा सोभन्दा बढी निहित स्वामित्व वा नियन्त्रण रहेको निकाय सम्झनु पर्छ-

(अ) कर छुट पाउने संस्था र सो सँग सम्बद्ध व्यक्ति,

- (आ) सो वर्षमा ऐनको दफा ११ बमोजिम कर छुट पाउने व्यक्ति वा त्यस्तो व्यक्तिसँग सम्बद्ध व्यक्ति,
 (इ) गैर बासिन्दा व्यक्ति वा गैर बासिन्दा व्यक्तिसँग सम्बद्ध व्यक्ति, वा
 (ई) खण्ड (अ), (आ) र (इ) मा उल्लिखित व्यक्तिहरूको कुनै संयोजन।

उदाहरण

(ड) तुलनात्मकता विश्लेषण (Comparability Analysis)

“तुलनात्मकता विश्लेषण” भन्नाले नियन्त्रित कारोबारलाई स्वतन्त्र व्यक्तिबीच भएको कारोबारसँग तुलना गर्नको लागि तुलना गरीने कारोबारहरू तुलनीय छन् वा छैनन् भनी गरीने विश्लेषण सम्झनुपर्छ।

(च) तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार (Comparable Uncontrolled Transaction)

“तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार” भन्नाले तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा नियन्त्रित कारोबारसँग तुलना गर्न छनौट भएका दुई स्वतन्त्र व्यक्तिबीच भएको कारोबार सम्झनुपर्छ।

(छ) नातेदार

“नातेदार” भन्नाले प्राकृतिक व्यक्तिको पति, पत्नी, छोरा, छोरी (धर्मपुत्र, धर्मपुत्री समेत), बाबु, आमा, बाजे, बज्यै, दाजु, भाइ, भाउजू, बुहारी, दिदी, बहिनी, सासू, ससुरा, साला, जेठान, साली, जेठी सासु, काका, काकी, भतिजा, भतिजी, नाति र नातिनी सम्झनुपर्छ।

(ज) निकाय

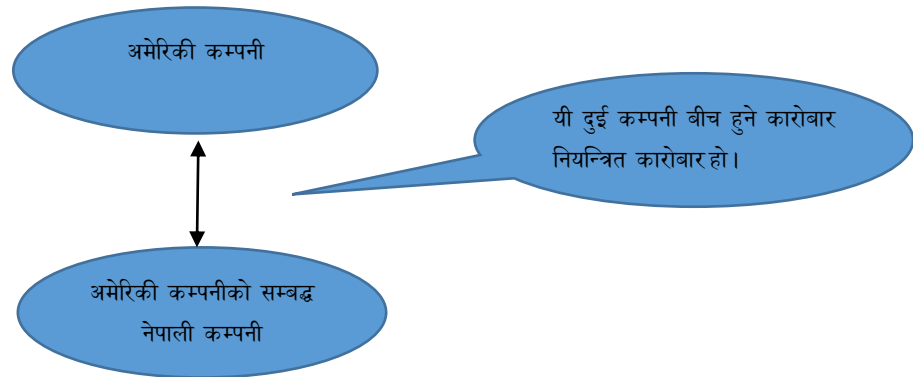
“निकाय (इन्टिटी)” भन्नाले देहायका संस्था वा संगठन सम्झनु पर्छ:-

- (१) साझेदारी, ट्रष्ट वा कम्पनी,
- (२) गाउँपालिका, नगरपालिका वा जिल्ला समन्वय समिति,

- (३) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह,
- (४) कुनै विदेशी सरकार वा सो सरकार अन्तर्गतका प्रान्तीय वा स्थानीय सरकार वा कुनै सन्धिद्वारा स्थापना भएको सार्वजनिक अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठन, वा
- (५) आफू बासिन्दा भएको मुलुकमा अवस्थित नरहेको उपखण्ड (१), (२), (३) र (४) मा उल्लेख भएको संस्था वा सङ्गठनको स्थायी संस्थापन।

(झ) नियन्त्रित कारोबार

“नियन्त्रित कारोबार” भन्नाले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने वस्तु वा सेवा वा सम्पत्ति वा ऋणको कारोबार सम्झनुपर्छ। साथै,, यस शब्दले यस्ता व्यक्तिहरूको आय, मुनाफा, नोक्सानी, सम्पत्ति वा दायित्व प्रभाव पार्ने अन्य कुनैपनि व्यवसायिक गतिविधि वा वित्तीय कारोबारलाई समेत सम्झनुपर्छ।

(ञ) “नियमावली” भन्नाले आयकर नियमावली, २०५९ सम्झनुपर्छ।

(ट) निहित स्वामित्व

“निहित स्वामित्व” भन्नाले देहायको स्वामित्व सम्झनु पर्छ:-

- (१) कुनै निकायको सम्बन्धमा कुनै प्राकृतिक व्यक्ति वा प्राकृतिक व्यक्तिको हित नरहेको निकायले सो निकायमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा एक वा बढी मध्यस्थ निकायहरूद्वारा राखेको हितका आधारमा सिर्जित स्वामित्व, वा
- (२) कुनै निकायको स्वामित्व रहेको सम्पत्तिको सम्बन्धमा सो निकायमा निहित स्वामित्व रहेका व्यक्तिहरूको स्वामित्वको समानुपातको आधारमा निर्धारण भएको सम्पत्तिको स्वामित्व।

(ठ) परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party)

“परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party)” भन्नाले पुनः बिक्री मूल्य विधि, मूल्य अभिवृद्धि विधि तथा कारोबारको खुद मुनाफा विधिको प्रयोग गरी स्वतन्त्र बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारण गर्दा सम्बद्ध व्यक्तिहरूमध्ये जुन व्यक्तिको वित्तीय सूचकलाई आधार लिईन्छ उक्त व्यक्तिलाई सम्झनुपर्छ। तर प्रमाणीकरण गर्न नसकिने एवं आधारभुत र आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचना उपलब्ध नरहेको नेपाल बाहिरको सम्बद्ध व्यक्ति परीक्षण गरीने पक्ष मानिने छैन।

(ड) बजार मूल्य

“बजार मूल्य” भन्नाले कुनै सम्पत्ति वा सेवाका सम्बन्धमा असम्बन्धित व्यक्तिहरूबीच सामान्य बजार व्यवहारको सिलसिलामा सेवा वा सम्पत्तिको सामान्य कारोबार मूल्य सम्झनुपर्छ।

(ढ) बहुराष्ट्रिय कम्पनी

“बहुराष्ट्रिय कम्पनी” भन्नाले एकभन्दा बढी देशमा व्यवसायिक कारोबार रहेको कम्पनी वा कम्पनीको समूह सम्झनुपर्छ। यसले एकभन्दा बढी देशमा भएको स्थायी संस्थापनलाई समेत जनाउँछ।

(ण) बासिन्दा व्यक्ति

“बासिन्दा व्यक्ति” भन्नाले कुनै आय वर्षका सम्बन्धमा देहायका व्यक्ति सम्झनु पर्छः-

(१) प्राकृतिक व्यक्तिको सम्बन्धमा,-

(क) सामान्य बसोबासको स्थान नेपालमा रहेको,

(ख) अविच्छिन्न ३६५ दिनको अवधिमा १८३ दिन वा सोभन्दा बढी नेपालमा रहेको, वा

(ग) नेपाल सरकारबाट आय वर्षको कुनै समयमा विदेशमा खटाइएको।

(२) साझेदारी फर्म,

(३) ट्रष्टको सम्बन्धमा त्यस्तो ट्रष्ट जुन,-

(क) नेपालमा स्थापना भएको,

(ख) ट्रष्टको ट्रष्टी आय वर्षमा बासिन्दा व्यक्ति भएको, वा

(ग) ट्रष्टलाई आय वर्षमा बासिन्दा व्यक्ति वा निज संलग्न भएको व्यक्तिहरूको समूहले प्रत्यक्ष वा एक वा बढी मध्यस्थ निकाय (इन्टरपोज्ड इन्टिटी) हरूको माध्यमद्वारा नियन्त्रण गरेको।

(४) कम्पनीको सम्बन्धमा त्यस्तो कम्पनी जुन,-

(क) नेपालको कानून अन्तर्गत संस्थापित भएको, वा

(ख) कुनै आय वर्षमा नेपालमा सो कम्पनीको व्यवस्थापन प्रभावकारी रहेको।

(४क) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकार,

(५) गाउँपालिका, नगरपालिका वा जिल्ला समन्वय समिति,

(६) कुनै विदेशी सरकार वा सो सरकार अन्तर्गतका प्रान्तीय वा स्थानीय सरकारको त्यस्तो निकायको सम्बन्धमा जुन,-

(क) नेपालको कानून अन्तर्गत स्थापित भएको, वा

(ख) कुनै आय वर्षमा नेपालमा त्यस्तो निकायको व्यवस्थापन प्रभावकारी रहेको।

(७) कुनै सन्धि सम्झौता अन्तर्गत स्थापित संस्था वा निकाय, र

(८) गैरबासिन्दा व्यक्तिको नेपालमा रहेको विदेशी स्थायी संस्थापन।

(त) व्यक्ति

“व्यक्ति” भन्नाले प्राकृतिक व्यक्ति वा निकाय सम्झनुपर्छ।

(थ) व्यवस्था

“व्यवस्था” भन्नाले कुनै एक व्यक्तिद्वारा आफैले वा एकभन्दा बढी व्यक्तिहरू मिली प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपले गरेको कुनै कामकारबाही, सम्झौता र आपसी व्यवहार गर्ने नियम, वाचा (Promise) कारोबार, समझदारी, तमसुक, कागज समेतको व्यवस्था वा प्रबन्धलाई सम्झनु पर्दछ। यस्तो व्यवस्था वा प्रबन्ध कुनै कानूनी कारबाहीद्वारा लागू गराउन सकिने वा नसकिने दुबै किसिमका हुन सक्छन्।

(द) विभाग

“विभाग” भन्नाले आन्तरिक राजस्व विभाग सम्झनुपर्छ।

(ध) सीमापार कारोबार

“सीमापार कारोबार” भन्नाले दुई वा दुई भन्दा बढी देशबीच हुने वस्तु वा सेवा वा सम्पत्ति वा ऋणको कारोबार सम्झनुपर्छ। साथै, सो शब्दले सो निकायको आय, मुनाफा, नोक्सानी, सम्पत्ति वा दायित्वमा प्रभाव पार्ने अन्य कुनैपनि व्यवसायिक गतिविधि वा वित्तीय कारोबारलाई समेत जनाउनेछ।

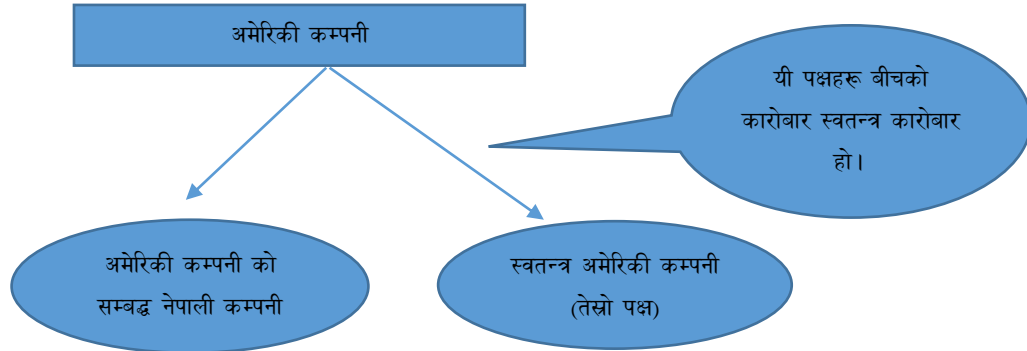
(न) सीमापार नियन्त्रित कारोबार

“सीमापार नियन्त्रित कारोबार” भन्नाले दुई वा दुई भन्दा बढी देशहरू बीच रहेका सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने सीमापार कारोबारलाई सम्झनुपर्छ।

(प) स्वतन्त्र कारोबार

“स्वतन्त्र कारोबार” भन्नाले सामान्य बजार (आर्म्स लेन्थ) मूल्यअनुसार हुने कारोबार सम्झनुपर्छ।

चित्र नं.

(फ) स्थायी संस्थापन

“स्थायी संस्थापन” भन्नाले कुनै व्यक्तिले पूर्ण वा आंशिक रूपमा व्यवसाय सञ्चालन गर्ने स्थान सम्झनुपर्छ र सो शब्दले देहायका स्थान समेतलाई जनाउँछः-

- (१) व्यवसाय सञ्चालन गर्ने सामान्य क्रममा स्वतन्त्र हैसियतले कार्य गर्ने साधारण एजेण्ट बाहेक कुनै एजेण्ट मार्फत कुनै व्यक्तिले पूर्ण वा आंशिक रूपमा व्यवसाय गर्ने स्थान,
- (२) कुनै व्यक्तिको मुख्य उपकरण वा मुख्य मेशिनरी रहेको वा प्रयोग गरेको वा जडान गरेको स्थान,
- (३) कुनै बाह्र महिनाको अवधिमा एकै पटक वा पटक पटक गरी नब्बे दिनभन्दा बढी कुनै व्यक्तिले कर्मचारी मार्फत वा अन्य प्रकारले प्राविधिक, व्यवसायिक वा परामर्श सेवा प्रदान गरेको कुनै देशको एक वा एक भन्दा बढी स्थान, वा
- (४) कुनै व्यक्तिले नब्बे दिन वा सोभन्दा बढी समयसम्म निर्माण गर्ने, जडान गर्ने वा स्थापना गर्ने आयोजनामा संलग्न रहेको स्थान तथा सो आयोजनाको सुपरीवेक्षणसम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरेको स्थान।
- (५) नेपाल बाहिर रहि नेपालमा उल्लेख्य डिजिटल उपस्थिति जनाएमा उक्त स्थान, नेपाल बाहिर सर्भर राखी बिगत बाह्र महिनाको अवधिमा कम्तीमा नब्बे दिन नेपालमा तथ्याङ्क वा सेवाको कारोबार गरेमा उक्त स्थान।

(ब) सम्बद्ध व्यक्ति

“सम्बद्ध व्यक्ति” भन्नाले एक अर्को व्यक्तिको मनसायअनुसार काम गर्ने एक वा एकभन्दा बढी व्यक्ति वा त्यस्ता व्यक्तिहरूको समूह सम्झनुपर्छ र सो शब्दले देहायका व्यक्तिहरू समेतलाई जनाउँछ:-

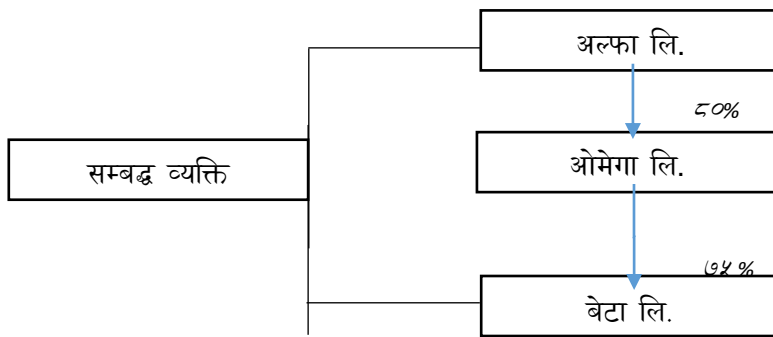
- (१) प्राकृतिक व्यक्ति र सो व्यक्तिको नातेदार वा कुनै व्यक्ति वा सो व्यक्तिको साझेदार,
- (२) विदेशी स्थायी संस्थापन र सो संस्थापनमा स्वामित्व भएको व्यक्ति, र
- (३) कुनै निकाय आफै वा आफूसँग सम्बन्धित अन्य व्यक्ति वा सहयोगी निकाय वा त्यस्ता सहयोगी निकायसँग सम्बन्धित अन्य कुनै व्यक्ति वा निकायसँग मिलेर कुनै निकायको आय, पुँजी वा मताधिकारको पचास प्रतिशत वा सोभन्दा बढी हिस्सा नियन्त्रण गर्ने वा सोबाट फाइदा प्राप्त गर्ने निकाय।

तर देहायका व्यक्ति सम्बद्ध व्यक्ति हुने छैन:-

- (१) कर्मचारी,
- (२) विभागले सम्बद्ध व्यक्ति होइन भनी तोकेको व्यक्ति।

उदाहरण-१

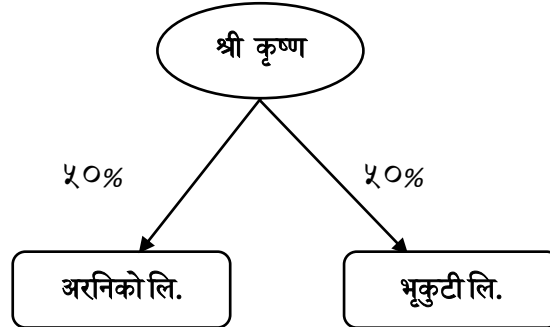
कुनै एक व्यक्तिले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले अर्को व्यक्तिको ५० प्रतिशत भन्दा बढी स्वामित्व धारण गरेको अवस्था।

माथिको रेखा चित्रअनुसार अल्फा लिमिटेडले ओमेगा लिमिटेडको प्रत्यक्ष रूपमा ८० प्रतिशत स्वामित्व धारण गरेको छ र ओमेगा लिमिटेडले बेता लिमिटेडको प्रत्यक्ष रूपमा ७५ प्रतिशत स्वामित्व धारण गरेको छ। यस अवस्थामा अल्फा लिमिटेडको ओमेगा लिमिटेडमा प्रत्यक्ष स्वामित्व रहेको र बेता लिमिटेडमा पुँजीमाथि $(८० \times ७५ \div १०० = ६०)$ प्रतिशत) निहित स्वामित्व रहेको छ। माथि उल्लेख गरीएको अवस्थाअनुसार ओमेगा लिमिटेड तथा बेता लिमिटेड दुवै अल्फा लिमिटेडको सम्बद्ध व्यक्ति हुन्। त्यसैगरी, ओमेगा लिमिटेड तथा बेता लिमिटेड दुवै एक आपसमा समेत सम्बद्ध व्यक्ति हुन्। (एक अर्काको मनसायअनुसार काम गर्ने)

उदाहरण-२

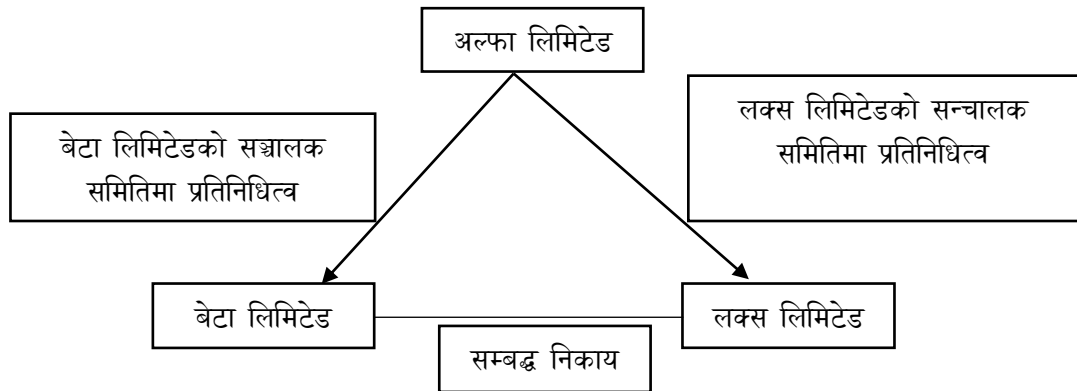
कुनै व्यक्ति वा व्यक्तिले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा शेयर स्वामित्व धारण गरी त्यस्तो व्यक्तिको ५० प्रतिशत मताधिकार प्राप्त गरेको अवस्था।

श्री कृष्णको अरनिको लि. तथा भूकुटी लि. दुवैमा ५० प्रतिशत मताधिकार रहेको छ। अरनिको लि. तथा भूकुटी लि. दुवैको एक अर्को कम्पनीमा स्वामित्व रहेको छैन। श्री कृष्णले अरनिको लि. तथा भूकुटी लि. दुवैमा ५० प्रतिशतले मत दिने अधिकार पाएको छ। यस अवस्थामा अरनिको लि. तथा भूकुटी लि. दुवै सम्बद्ध व्यक्तिको रूपमा मानिनेछ।

उदाहरण-३

कुनै व्यक्तिले अन्य व्यक्तिहरूको संचालक समिति वा कार्यकारिणी समितिमा ५० प्रतिशत भन्दा बढी प्रतिनिधित्व गरेको अवस्था

बेटा लिमिटेडको सञ्चालक समितिमा ७ जना सञ्चालक रहने व्यवस्था रहेको छ। उक्त लिमिटेडमा ४ जना सञ्चालकले अल्फा लिमिटेडको प्रतिनिधित्व गर्दछन्। यसै गरी लक्स लिमिटेडलाई व्यवस्थापन गर्ने कार्यकारिणी समितिमा ५ जना सदस्य रहने व्यवस्था रहेको छ। उक्त समितिमा ३ जना सदस्य अल्फा लिमिटेडले मनोनयन गर्दछ।

माथिको रेखा चित्रअनुसार बेटा लिमिटेडको सञ्चालक समितिमा तथा लक्स लिमिटेडको कार्यकारिणी समितिमा अल्फा लिमिटेडको बहुमत रहकोले ती दुवै कम्पनी अल्फा लिमिटेडको सम्बद्ध निकाय हुन्छन्। यसै गरी दुवै कम्पनी व्यवस्थापन गर्ने समितिमा अल्फा लिमिटेडको बहुमत रहेकोले बेटा लिमिटेड तथा लक्स लिमिटेड

समेत एक अर्काको सम्बद्ध व्यक्ति मानिन्छ।

(भ) सामान्य बजार व्यवहारको कारोबार

“सामान्य बजार व्यवहारको कारोबार” भन्नाले असम्बन्धित व्यक्तिहरूबीच बजार मूल्यमा कुनै सम्पत्ति वा सेवाको खरिद बिक्री वा कुनै व्यवसायिक कारोबार, लेनदेन वा व्यवहार गर्दा गरीने व्यवहारको कारोबार सम्झनुपर्छ।

(म) हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) निर्धारण

“हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) निर्धारण” भन्नाले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने सीमापार नियन्त्रित कारोबारको मूल्य निर्धारण सम्झनुपर्छ। साथै,, सो शब्दले सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच कुनै व्यवस्था भएकोमा सो व्यवस्था सामान्य बजार व्यवहार (आमर्स लेन्थ)अनुसार सञ्चालन गरीएको भए तिनीहरूको लागि कायम हुन सक्ने करयोग्य आय वा बुझाउनुपर्ने कर प्रतिविम्बत हुने किसिमले ती व्यक्तिहरू बीच आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकमहरू वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गर्ने कार्य समेत सम्झनुपर्छ।

परिच्छेद-३

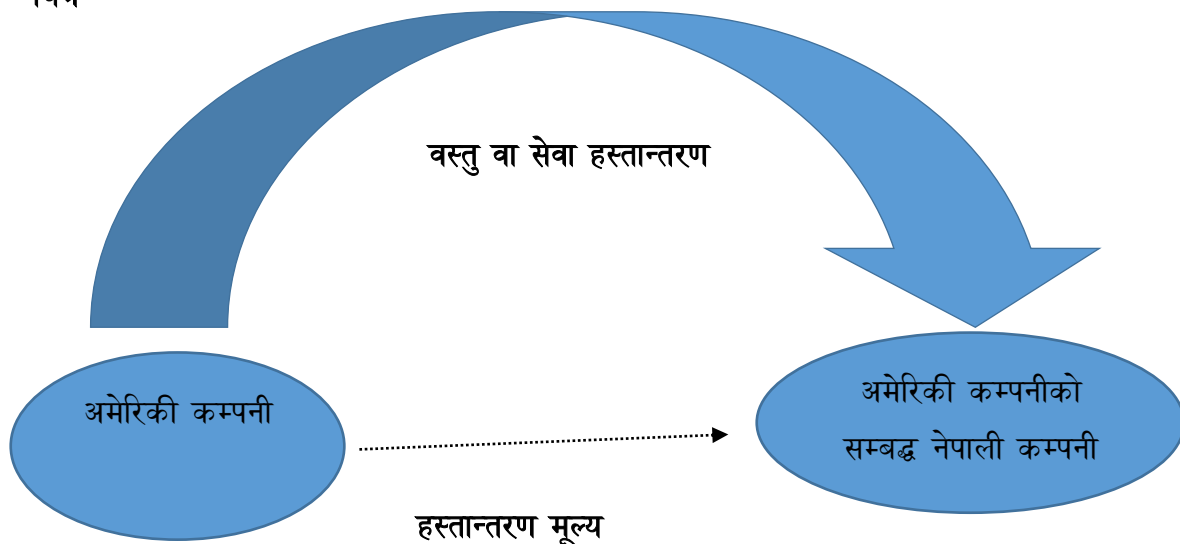
हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण र सामान्य बजार व्यवहार सिद्धान्त (Transfer Pricing and Arm's Length Principle)

३.१ हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण

हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) भन्नाले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच कुनै कारोबार हुँदा कायम भएको मूल्य भन्ने बुझिन्छ। यस्तो कारोबार उनीहरू बीच कुनै वस्तु वा सेवाको खरिद बिक्री, रकम लेनदेन, लागत बहन व्यवस्था आदि रूपमा भएको हुन सक्छ। हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने वस्तु वा सेवाको कारोबारको मूल्य निर्धारणलाई जनाउँछ। स्वतन्त्र व्यक्तिहरू बीच हुने आर्थिक कारोबारको मूल्य बजारले निर्धारण गर्दछ भने बहुराष्ट्रिय कम्पनीको समूहभित्र हुने कारोबार बजारले मात्र नभई समूहको सामूहिक हितबाट समेत निर्देशित हुनसक्दछ। तर कम्पनीले तिर्नुपर्ने करको गणना सामूहिक रूपमा नभई कम्पनी बासिन्दा भएको कराधिकारको क्षेत्रअनुसार छुट्टाछुट्टै हुने गर्दछ। समूहभित्र हुने कारोबारको मूल्य निर्धारणले समूहका सदस्य कम्पनीको मुनाफामा प्रभाव पर्न गई प्रत्येक कराधिकारमा तिर्नु पर्ने कर वास्तविक कर दायित्व भन्दा फरक पर्न सक्छ। कम्पनीहरूले आफ्नो समूहभित्रको कारोबारमा करको दर बढी भएको मुलुकमा कम मुनाफा र करको दर कम भएको मुलुकमा बढी मुनाफा देखिने गरी हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण गरी समग्र समूहको मुनाफा वृद्धि गर्न सक्छन्। यस्तो अवस्थामा करको दर बढी भएको मुलुकले आफूले प्राप्त गर्नुपर्ने करको उचित हिस्सा प्राप्त नगर्न सक्दछ। तसर्थ, बहुराष्ट्रिय कम्पनीको समूहभित्र हुने कारोबारको मूल्य निर्धारण सामान्य बजार व्यवहारको सिद्धान्तअनुसार हुनुपर्ने मान्यता स्थापित भएको छ। यो सिद्धान्तलाई करसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौता तथा मुलुकहरूले आफ्नो राष्ट्रिय कानूनमा समेत समावेश गरेको पाइन्छ।

सम्बद्ध पक्षहरू बीच कारोबार हुँदा कायम गरीने मूल्य बजार मूल्यभन्दा फरक पनि हुन सक्दछ। यस्तो कारोबारमा व्यवसायीहरू करको भार कम होस् भन्ने चाहना राख्दछन्। आफू अनुकूल हुने गरी मूल्य तलमाथि गर्ने कार्य मूलतः बढी कर लाग्ने कराधिकार क्षेत्रबाट कम कर लाग्ने कराधिकार क्षेत्रमा आय स्थानान्तरण गर्ने प्रयोजनको लागि हुने गर्दछ।

चित्र

उदाहरण ३.१

'क' देशको कम्पनी 'ख' ले 'ग' देशस्थित आफ्नो सम्बद्ध कम्पनी 'घ' लाई रु.१००१- मा कुनै वस्तु बिक्री गर्दछ। उक्त वस्तुको बजार मूल्य रु.१५०१- रहेको छ। कम्पनी 'घ' ले यसमा केही मूल्य अभिवृद्धि गरी अर्को कुनै स्वतन्त्र पार्टीलाई रु.२००१- मा बिक्री गर्दछ। कम्पनी 'ख' लाई उक्त वस्तु असम्बद्ध पार्टीबाट खरिद गर्दा खरिद लागत रु.५०१- मात्र परेको छ। 'क' देश र 'ग' देशमा लाग्ने करको दर समान अर्थात् ३०% छ।

तालिका

विवरण	कम्पनी 'ख'	कम्पनी 'घ'	जम्मा
बिक्री मूल्य	१००१-	२००१-	३००१-
(-) खरिद लागत	५०१-	१००१-	१५०१-
खुद मुनाफा/करयोग्य आय	५०१-	१००१-	१५०१-
३०% दरले लाग्ने कर	१५१-	३०१-	४५१-
कर पछिको मुनाफा	३५१-	७०१-	१०५१-

प्रभावकारी करको दर = ३०% (४५/१५०*१००)

कम्पनी 'ख' ले 'घ' लाई बिक्री गरेको वस्तुको बजार मूल्य = १५०१-

माथिको अवस्थामा मूल्य तलमाथि गर्दा करदातालाई कुनै फाइदा छैन। तथापि, 'क' देशले प्राप्त गर्नुपर्ने कर 'ग' देशमा स्थानान्तरण भने भएको छ। यस्तो अवस्थामा 'क' देशले मूल्य समायोजन गरी आफूले प्राप्त गर्नुपर्ने वास्तविक कर हिस्सा प्राप्त गर्नुपर्दछ।

उदाहरण: ३.२

माथि कै अवस्थामा 'क' देशको कम्पनी 'ख' ले 'ड' देशमा अर्को सम्बद्ध कम्पनी 'च' खोल्दछ। उक्त देशमा करको दर जम्मा ५% मात्र छ। कम्पनी 'ख' ले कम्पनी 'च' लाई उक्त वस्तु बिक्री गर्छ। कम्पनी 'च' ले कम्पनी 'घ' लाई बिक्री गर्दछ। उनीहरू बीचको कारोबार मूल्य देहाय अनुसार छ।

तालिका

विवरण	कम्पनी 'ख'	कम्पनी 'च'	कम्पनी 'घ'	जम्मा
बिक्री	८०१-	१८०१-	२००१-	४६०१-
खरिद लागत (मूल्य)	५०१-	८०१-	१८०१-	३१०१-
खुद मुनाफा (करयोग्य आय)	३०१-	१००१-	२०१-	१५०१-
करको दर (%)	३०	५	३०	
कर	९	५	६	२०१-
कर पछिको मुनाफा	२९१-	९५१-	१४१-	१३०१-

प्रभावकारी करको दर = $१३.३३\% (२०/१५० \times १००)$

कम्पनी 'ख' ले कम्पनी 'च' लाई बिक्री गरेको वस्तुको बजार मूल्य = १५०

कम्पनी 'च' ले कम्पनी 'घ' लाई बिक्री गरेको वस्तुको बजार मूल्य = २००

घटी करको दर भएको देशमा सम्बद्ध कम्पनी खोलेर कम्पनी 'ख' ले आफ्नो विश्वव्यापी करको दायित्व ३०% ले लाग्नेमा १३.३३% ले लाग्ने गरी उल्लेखनीय रूपमा घटाएको छ। बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूले गर्ने माथि उल्लेखित कर व्यवहारलाई सामना गरी जुन कराधिकार क्षेत्रको जति कर हिस्सा हो सो हिस्सा सही कराधिकार क्षेत्रमा दाखिल गराउने उद्देश्यले हस्तान्तरण मूल्य संयन्त्रको विकास भएको हो।

३.२ सामान्य बजार व्यवहारको सिद्धान्त

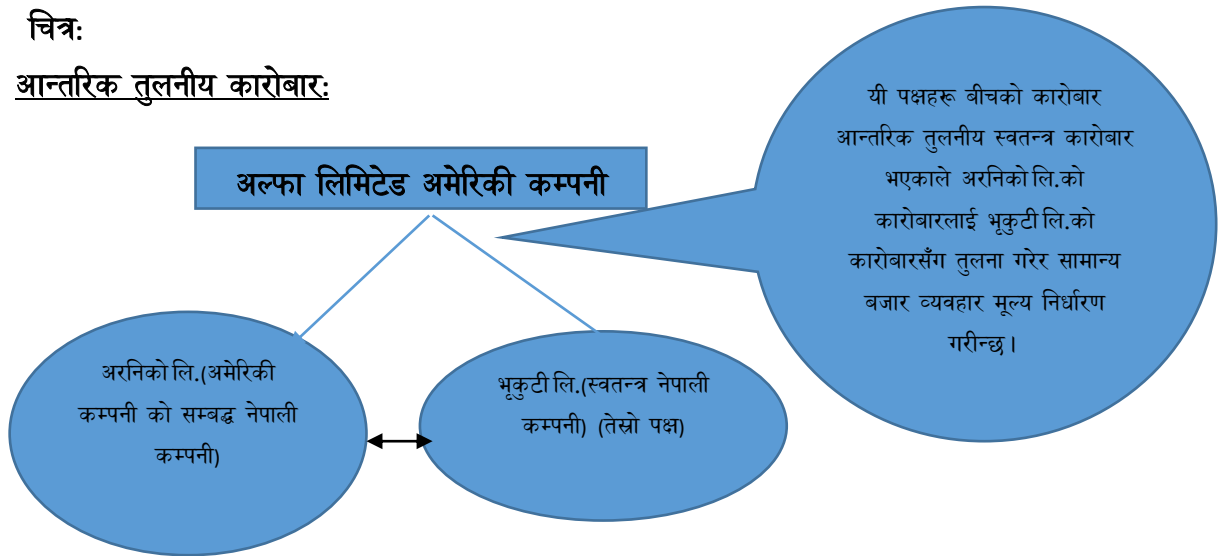
स्वतन्त्र व्यक्तिहरू बीच कारोबार हुँदा निर्धारण भएको मूल्यसँग तुलना गरी सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने नियन्त्रित कारोबारको मूल्य निर्धारण गरीने प्रचलित मापदण्ड नै सामान्य बजार व्यवहारको सिद्धान्त हो। सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने कारोबारको मूल्य निर्धारणमा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा यही सिद्धान्तलाई आधार लिएको पाइन्छ। यो सिद्धान्तको उद्देश्य सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने नियन्त्रित

कारोबार समेत बजार व्यवहारअनुसार भई सबै कराधिकारमा करको न्यायोचित बाँडफाँट होस् भन्ने हो। सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको कारोबारबाट मात्र प्रत्येक बहुराष्ट्रिय कम्पनी बासिन्दा रहेको मुलुकले करको उचित हिस्सा प्राप्त गर्न सक्दछ।

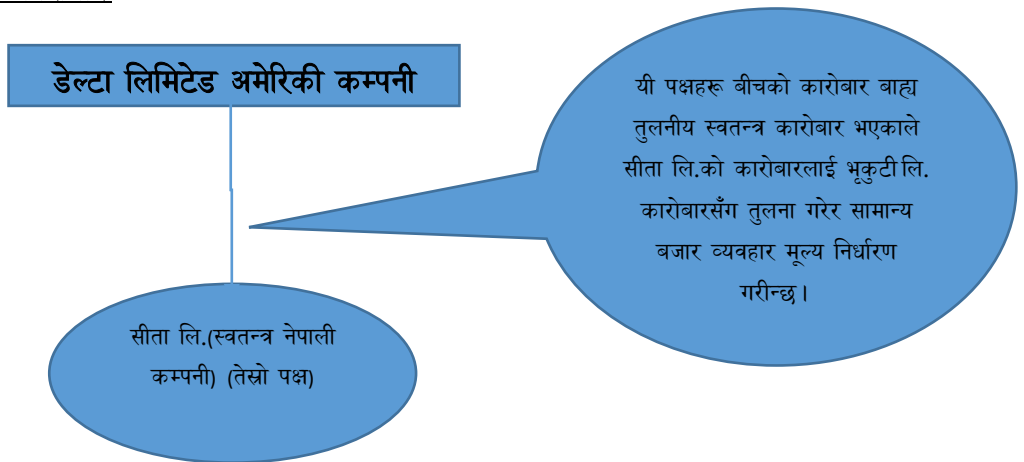
मानौं, अल्फा लिमिटेड र डेल्टा लिमिटेड दुवै अमेरिकी कम्पनीले एकै प्रकृतिको कारोबार गर्ने रहेछ। यस्तो अवस्थामा तलको दिइएको चित्रअनुसार सामान्य अवस्थामा नियन्त्रित कारोबारलाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गरेर सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण गरिन्छ।

चित्र:

आन्तरिक तुलनीय कारोबार:

बाह्य तुलनीय कारोबार:

आर्थिक सहयोग तथा विकास संस्था (OECD) तथा संयुक्त राष्ट्र संघ (UN) को दोहोरो करमुक्ति नमुना सम्झौताको धारा-९ मा फरक कराधिकार रहेको मुलुकमा रहेका सम्बद्ध व्यक्ति बीच भएको कारोबार

स्वतन्त्र व्यक्ति बीच हुने कारोबार भन्दा फरक ढंगबाट भएको कारणबाट कराधिकार रहेको मुलुकमा बासिन्दा रहेको व्यक्तिको मुनाफा कम भएमा उक्त कम भएको रकमलाई आयमा समावेश गरी कर लगाउन सकिने प्रावधान रहेको छ। यही प्रावधान नेपालले विभिन्न मुलुकसँग गरेको दोहोरो कर मुक्ति तथा वित्तीय छल निरोध सम्झौतामा समेत समावेश गरीएको छ।

आर्थिक सहयोग तथा विकास संस्था (OECD) को नमुना कर मुक्ति सम्झौताको धारा-९ मा सामान्य बजार व्यवहारको कारोबार सम्बन्धमा देहायबमोजिमको व्यवस्था रहेको छ।

Where an enterprise of a Contracting State participates directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of the other Contracting State, or the same persons participate directly or indirectly in the management, control or capital of an enterprise of a Contracting State and an enterprise of the other Contracting State, and in either case conditions are made or imposed between the two enterprises in their commercial or financial relations which differ from those which would be made between independent enterprises, then any profits which would, but for those conditions, have accrued to one of the enterprises, but, by reason of those conditions, have not so accrued, may be included in the profits of that enterprise and taxed accordingly.

आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ मा समेत सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने कारोबार सामान्य बजार व्यवहारअनुसार नभएमा कम भएको आयलाई विभागले वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट र पुनः चारित्रीकरण गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ।

आयकर ऐन, २०५८ को दफा ३३ मा भएको व्यवस्था:-

सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच मूल्य हस्तान्तरण (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) र अन्य प्रबन्धहरू: (१) सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच कुनै व्यवस्था भएकोमा सो व्यवस्था सामान्य बजार व्यवहार (आर्म्स लेन्थ)अनुसार सञ्चालन गरीएको भए तिनीहरूको लागि कायम हुनसक्ने कर योग्य आय वा बुझाउन पर्ने कर प्रतिविम्बित हुने किसिमले ती व्यक्तिहरू बीच आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकमहरू विभागले लिखित रूपमा सूचना जारी गरेर वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कुनै कुरा गर्दा विभागले देहायबमोजिम गर्न सक्नेछ:-

(क) कुनै आय, नोक्सानी, रकम वा भुक्तानीको स्रोत र किसिमलाई पुनः चारित्रीकरण गर्न,
वा

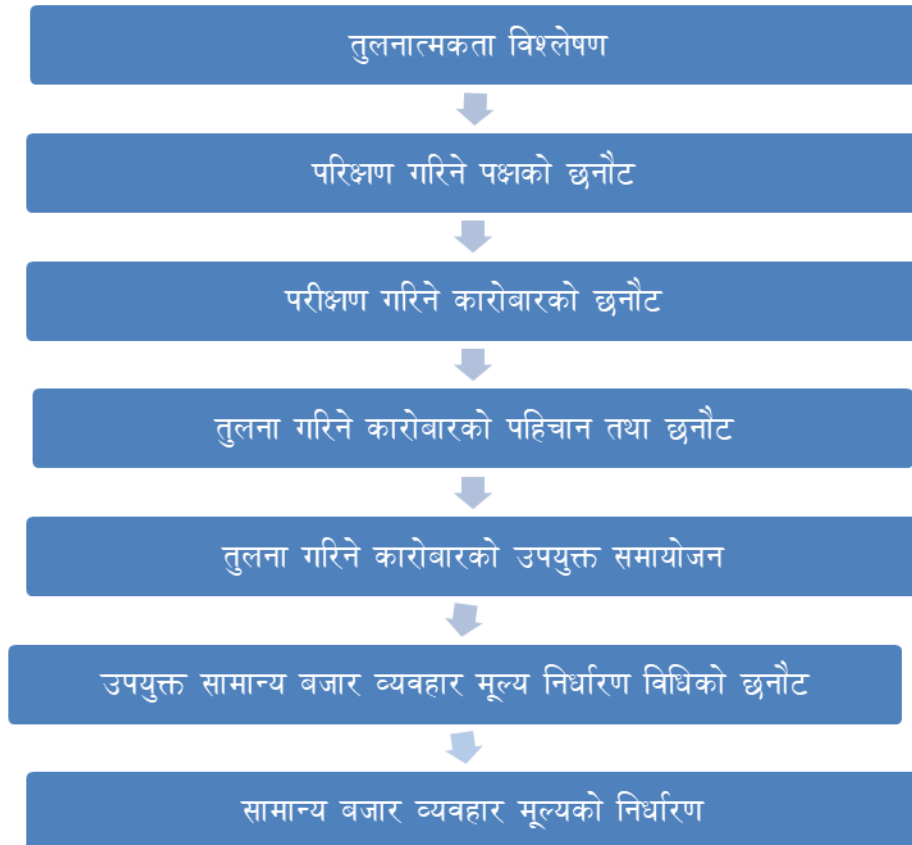
(ख) कुनै व्यवसाय सञ्चालन गर्न कुनै व्यक्तिले मुख्य कार्यालय खर्च लगायत गर्नु परेको विभिन्न खर्चबाट, सम्बद्ध व्यक्ति वा व्यक्तिहरूलाई फाईदा पुग्न गएकोमा त्यस्तो खर्च व्यवसायको कारोबारको तुलनात्मक आधारमा सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच बाँडफाँट गर्न।

(३) यस दफा बमोजिम सम्बद्ध व्यक्तिबीच हुने हस्तान्तरण मूल्य (ट्रान्सफर प्राइसिङ्ग) को मूल्याङ्कन विधि विभागले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

३.३ सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणका प्रक्रियाहरू

सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच हुने नियन्त्रित कारोबारलाई स्वतन्त्र रूपमा हुने कारोबारसँग तुलना गरेर सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण गरिन्छ। यसरी मूल्य निर्धारण गर्दा तुलना गरीने कारोबार समेत तुलनीय हुनुपर्दछ। तसर्थ, सामान्य बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारण गर्दा कारोबार मूल्यलाई प्रभावित गर्ने सबै पक्षहरूको विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ। निश्चित विधि र प्रक्रियाको पालना तथा न्यायिक मनको प्रयोग गर्नुपर्दछ। यसो भएमा मात्र स्वीकारयोग्य तथा यथार्थ सामान्य बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारण हुनसक्दछ।

सामान्य बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारणका सामान्य प्रक्रियाहरू क्रमागत रूपमा देहायबमोजिम रहेका छन्। यसको विस्तृत व्याख्या र विवेचना परिच्छेद ४ र ५ मा गरीएको छ।

परिच्छेद-४

तुलनात्मकता विश्लेषण

(Comparability Analysis)

स्वतन्त्र व्यक्तिहरूबीच भएको कारोबारसँग तुलना गरेर सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच भएको नियन्त्रित कारोबारको सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण गर्ने गरिन्छ। कारोबार मूल्यलाई व्यवसायका विभिन्न पक्षहरूले प्रभाव पारिरहेको हुन्छ। नियन्त्रित कारोबारलाई स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गर्दा कारोबारको मूल्य निर्धारणलाई प्रभाव पार्ने सबै पक्षहरूको विश्लेषण गर्नुपर्दछ। कारोबारको प्रकृति, व्यवसायको कार्यसम्पादन, बाह्य आर्थिक वातावरण तथा करारका शर्तहरू जस्ता विषयले कारोबारको मूल्य निर्धारणलाई प्रभावित गरीरहेको हुन्छ। यी सबै पक्षहरूलाई विश्लेषण गरीएमा मात्र सामान्य बजार व्यवहार निर्धारणको लागि उपयुक्त तुलनीय कारोबार र विधिको छनौट गर्न सकिन्छ। यसबाट उपयुक्त सामान्य बजार व्यवहार मूल्यको निर्धारण गर्न सकिन्छ।

तुलनात्मकता विश्लेषणमा मुख्य गरी देहायका कार्यहरू समावेश हुने गर्दछन्-

- क) सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच हुने नियन्त्रित कारोबारको विश्लेषण गर्ने।
- ख) सम्बद्ध व्यक्तिहरूको कार्यात्मक विश्लेषण (Functional Analysis-Function, Asset and Risk(FAR) Analysis) गर्ने।
- ग) उल्लेखित दुवै विश्लेषणलाई आधार लिएर नियन्त्रित कारोबारको स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गर्ने। तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि निश्चित प्रक्रियाहरूको आवश्यकता पर्दछ। सामान्यतया देहायबमोजिमको प्रक्रियाको आधारमा तुलनात्मकता विश्लेषण गर्नुपर्दछ। यो प्रक्रियालाई कारोबारको प्रकृतिअनुसार फरक क्रममा गर्न सकिन्छ तथा कतिपय अवस्थामा सबै प्रक्रिया अपनाउनु नपर्ने समेत हुनसक्दछ।

तुलनात्मकता विश्लेषणका चरणहरू

सामान्य बजार व्यवहार निर्धारणका प्रक्रियाहरूलाई विस्तृत रूपमा तपसिल बमोजिम व्याख्या गरीएको छ।

४.१ नियन्त्रित कारोबार तथा व्यवसायको मुलभूत विशेषताहरूको विश्लेषण (Analysis of Economically Significant characteristics of Business and Transaction)

तुलनात्मकता विश्लेषणको पहिलो चरणमा नियन्त्रित कारोबारमा संलग्न व्यक्तिहरूले गर्ने कारोबार, कारोबारका मूलभूत विशेषताहरू तथा उक्त कारोबारमा संलग्न भएका व्यवसायको प्रकृति तथा विशेषताहरूको विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ। यस अन्तर्गत देहायका कार्यहरू पर्दछन्-

४.१.१ कारोबारमा संलग्न व्यक्तिहरूको आधारभूत जानकारीहरूको संकलन

तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि पहिलो चरणमा नियन्त्रित कारोबार तथा व्यवसायसँग सम्बन्धित आवश्यक सूचना तथा जानकारी संकलन तथा विश्लेषण गर्नुपर्दछ। करदाताको आधारभूत सूचनाहरूको संकलनको लागि वार्षिक प्रतिवेदन, समूह कम्पनीको वार्षिक प्रतिवेदन, उत्पादित वस्तुको जानकारी दिने ब्रोसर, पत्रपत्रिकामा छापिएका लेखहरू जस्ता स्रोतहरूको उपयोग गर्नु पर्दछ। यसमा देहाय कार्यहरू पर्दछन्-

क) उद्योगको विश्लेषण

कुनै पनि क्षेत्रका उद्योगहरूको विश्लेषण गर्दा देहायका विषयहरूको विश्लेषण गर्नुपर्दछ-

- **मूल्य श्रृङ्खलाको विश्लेषण:-** यसमा करदाताको कारोबार तथा आपूर्तिमा कस्ता कस्ता चरण तथा तह छन् भन्ने विषयको विश्लेषण गरिन्छ। प्रत्येक उद्योगका फरक किसिमका मूल्य श्रृङ्खला हुन्छ। मूल्य श्रृङ्खलामा भएको फरकपनाले वस्तुको कारोबार मूल्यमा फरक पर्न सक्ने भएकोले उद्योगको विश्लेषण गर्दा उक्त उद्योगको आपूर्ति श्रृङ्खलाको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।
- **मुनाफाका कारक तत्वहरूको विश्लेषण-** प्रत्येक व्यवसायका आफ्नै सबल पक्षहरू हुन्छन्। तिनै सबल पक्षहरूको कारणले व्यवसाय टिकिरहेको तथा मुनाफा आर्जन गरीरहेको हुन्छ। व्यवसायका सबै क्रियाकलापहरूको मुनाफा आर्जनमा तात्त्विक योगदान नरहेको हुनसक्दछ। तसर्थ, उद्योगको विश्लेषण गर्दा उद्योगको मुनाफा आर्जनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने स्थान, कार्यक्षमता, ग्राहक सन्तुष्टि जस्ता विषयको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।
- **बजारका प्रवृत्तिहरू-** वर्तमान विश्वमा मानिसका जीवनशैलीमा द्रुत गतिमा परिवर्तन भइरहेको छ। परिवर्तनसँगै मानिसका आवश्यकता, रूची आदिमा परिवर्तन भइरहेका छन्। सोही परिवर्तनले बजारमा कारोबार हुने वस्तु वा सेवाको आपूर्ति समेत निर्धारण हुन्छ। तसर्थ, उद्योगको विश्लेषणमा बजारमा विकास भइरहेका प्रविधि, विज्ञापनको शैली, ग्राहक व्यवहार आदिको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्नुपर्दछ।
- **प्रतिस्पर्धाको वातावरण-** वस्तुको मूल्य निर्धारणमा प्रतिस्पर्धाले ठूलो भूमिका निर्वाह गर्दछ। प्रतिस्पर्धा कम भएको उद्योगमा मुनाफा बढी हुनसक्दछ भने अर्कोतिर तीव्र प्रतिस्पर्धा भएको उद्योगमा मुनाफा कम हुन अथवा नहुन समेत सक्दछ। तसर्थ, उद्योगको विश्लेषण गर्दा करदाताको प्रतिस्पर्धीको अवस्था, कर्मचारीको संख्या तथा वस्तुको बारेमा विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

ख) करदाताको व्यवसायिक परिवेशको विश्लेषण

कुनै व्यवसाय सञ्चालनमा रहेको देशको उद्योग व्यवसायसँग सम्बन्धित नीति, कानून, नियामकीय प्रावधान तथा सक्षमता, अर्थतन्त्र जस्ता विषयको कारोबारको मूल्य निर्धारणमा महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ। तसर्थ, यसमा करदाताले कारोबार सञ्चालन गर्ने कराधिकार भएको मुलुकको नियामकीय वातावरण तथा अर्थतन्त्रको विश्लेषण गरिन्छ।

ग) सम्बद्ध व्यक्तिहरूको पहिचान

सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच भएको नियन्त्रित कारोबारमा नै सामान्य बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारण गरिन्छ। तसर्थ, कुनै कारोबारमा संलग्न धेरै व्यक्तिहरूमध्ये कुन-कुन व्यक्तिहरू सम्बद्ध व्यक्ति हुन् भनी पहिचान गर्नुपर्दछ। यसरी सम्बद्ध व्यक्तिहरू पहिचान गरे पश्चात मात्र ती व्यक्तिहरू बीच भएको कारोबारलाई सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच भएको कारोबारको रूपमा लिनु पर्दछ।

घ) नियन्त्रित कारोबारको पहिचान

तुलनात्मकता विश्लेषणको मुख्य उद्देश्य नै सम्बद्ध व्यक्तिबीच हुने कारोबारको विश्लेषण भएकोले यसमा सम्बद्ध व्यक्तिबीच भएको नियन्त्रित कारोबारको बारेमा जानकारी हासिल गर्नुपर्दछ। यसमा वस्तु वा सेवा के को कारोबार भएको हो, अमूर्त सम्पत्तिहरू समावेश छन् वा छैनन्, कारोबारका शर्तहरू के छन्, आर्थिक परिवेश कस्तो छ जस्ता विषयहरूको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

४.१.२ कारोबारको स्पष्ट रूपमा चित्रण

कुनै पनि कारोबारको बजार व्यवहार निर्धारणको लागि उक्त कारोबारसँग सम्बन्धित सबै पक्षहरूको बारेमा स्पष्ट जानकारी हासिल गर्नुपर्दछ। यसरी कारोबारको सबै पक्षहरूको स्पष्ट चित्रण भएको अवस्थामा मात्र सही ढंगबाट बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारण गर्न सहयोग पुग्दछ। कारोबारका करारका शर्तहरूमा उल्लेख भएअनुसार आर्थिक रूपमा महत्त्वपूर्ण विशेषताहरूको विश्लेषण गरी कारोबारलाई स्पष्ट रूपमा परिभाषित गर्नुपर्दछ। तसर्थ, सबै भन्दा पहिले करारका शर्तहरूको विश्लेषण गर्नुपर्दछ। करारमा उल्लेखित शर्तहरू पक्षहरूको कार्यसम्पादनसँग तादात्म्यता रहे वा नरहेको परीक्षण गर्नुपर्दछ।

कारोबारको चित्रण गर्दा विश्लेषण गर्नुपर्ने तत्वहरू:

४.१.३ कारोबारको छुट्टाछुट्टै अथवा एकमुष्ट रूपमा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने हो सोको छनौट

नियन्त्रित कारोबारको पहिचान गरीसके पश्चात प्रत्येक कारोबारलाई छुट्टाछुट्टै मूल्याङ्कन गर्ने, एकमुष्ट रूपमा गर्ने अथवा प्याकेजमा भएको अवस्थामा सो समेत टुक्र्याएर मूल्याङ्कन गर्ने हो सो निकर्षौल गर्नुपर्दछ।

चित्र

४.२ नियन्त्रित कारोबारको तुलनात्मकताका कारक तत्वहरूको परीक्षण (Examination of Comparability Factor of Controlled Transaction)

कारोबार गरीने वस्तु वा सेवाको प्रकृति लगायत व्यवसायका विभिन्न पक्षहरूको कारणले कारोबारको मूल्य निर्धारणमा असर गरीरहेको हुन्छ। तसर्थ, नियन्त्रित कारोबारको छनौट पश्चात तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि कारोबारलाई प्रभावित गर्ने देहायबमोजिमका तत्वहरूको विश्लेषण गरीनु पर्दछ।

- कारोबार भएको सम्पत्ति वा सेवाको विशेषताहरू (Characteristics of property or service transferred)
- कारोबारसँग सम्बन्धित करारको शर्तहरू (Contractual terms of transaction)
- कार्यात्मक विश्लेषण (Functional analysis)
- व्यवसाय तथा कारोबारको आर्थिक परिवेश (Economic circumstances of transaction)
- व्यवसायिक रणनीतिहरू (Business strategies)

४.२.१ कारोबार भएको सम्पत्ति वा सेवाको विशेषताहरू (Characteristics of property or service transferred)

कारोबार भएको सम्पत्ति (मूर्त वा अमूर्त) वा सेवाको फरक विशेषताको कारणले वस्तु तथा सेवाको बजार मूल्य फरक फरक हुनसक्दछ। तसर्थ, तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि स्वतन्त्र तथा नियन्त्रित कारोबारको वस्तु वा सेवाको विशेषताको कारणले हुने फरकपनाको विश्लेषण गरीनुपर्दछ। सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणमा सम्पत्ति (मूर्त वा अमूर्त) वा सेवाको विश्लेषण गर्नुपर्ने विशेषताहरू:-

- भौतिक सम्पत्तिको हकमा- वस्तुको भौतिक बनावट, गुणस्तर, विश्वसनीयता, उपलब्धता तथा आपूर्तिको परिमाण जस्ता देखिने गुणहरू।
- सेवाको हकमा- सेवाको प्रकृति, गुणस्तर तथा सेवा उपलब्धताको अवधि।
- अमूर्त सम्पत्तिको अवधि- कारोबारको अवस्था(इजाजत वा बिक्री), सम्पत्तिको प्रकार वा अवस्था, सम्पत्ति प्रयोगको अवधि, संरक्षणको तह तथा लिन सकिने फाइदा।

४.२.२ कारोबारसँग सम्बन्धित करारका शर्तहरू (Contractual terms of transaction)

कारोबारमा सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच करार भएको हुनसक्दछ। करारमा कारोबारसँग सम्बन्धित विभिन्न व्यवस्था तथा शर्तहरू समावेश भएका हुन्छन्। ती शर्तहरूको कारणले समेत पक्षहरूबीच हुने कारोबार मूल्यमा फरक परेको हुनसक्दछ। तसर्थ, सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्यको गणना गर्दा करारका शर्तहरूलाई ध्यान दिनुपर्दछ। करारका शर्तमा कारोबार मूल्यमा सारभुत फरक पर्ने विषय भएमा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा सो फरकलाई आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।

करारसँग सम्बन्धित शर्तहरूको विश्लेषण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने विषयहरू-

- सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच साझा हित हुने भएकोले करारमा सबै शर्तहरू उल्लेख नभएको, करारका शर्तहरू वास्तविक नभएको तथा परिपालना बाध्यकारी नभएको समेत हुनसक्दछ।
- करारमा उल्लेख भएको जिम्मेवारी, जोखिम तथा फाइदाको बाँडफाँटका शर्तहरूलाई ती पक्षहरूले सम्पादन गर्ने वास्तविक कार्यसम्पादनसँग भिडान गरी यकिन गर्नुपर्दछ।
- करारमा भएको शर्तहरूको कारणले परीक्षण गरीने नियन्त्रित कारोबार र तुलनीय कारोबारमा सारभुत फरक पर्ने भएमा सोको मूल्याङ्कन गरी उक्त फरकपनालाई हटाउन आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।

४.२.३ कार्यात्मक विश्लेषण (Functional, Asset & Risk-FAR Analysis)

कार्यात्मक विश्लेषण (FAR analysis) लाई तुलनात्मकता विश्लेषणको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कार्यको रूपमा लिईन्छ। यसमा नियन्त्रित कारोबारमा संलग्न सम्बद्ध व्यक्तिहरूले सम्पादन गरेको कार्य, उपयोग गरेको सम्पत्ति तथा बहन गरेको जोखिमको विश्लेषण गरिन्छ। कार्यात्मक विश्लेषणले सम्बद्ध पक्ष र सम्भावित तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको महत्त्वपूर्ण आर्थिक क्रियाकलापहरूको पहिचान गर्ने तथा तुलना गर्ने गर्दछ। सम्पादन गरेको कार्य, उपयोग गरेको सम्पत्ति तथा बहन गरेको जोखिमको आधारमा स्वतन्त्र व्यक्तिहरू बीचमा हुने कारोबारको मूल्य निर्धारण हुने भएकोले सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीचमा हुने कारोबारको सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणमा समेत यी पक्षहरूको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ।

क) सम्पादित कार्य (Function Performed)

कारोबारमा प्रत्येक पक्षले गरेको आर्थिक क्रियाकलाप नै सम्पादित कार्य हो। कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis) मा प्रत्येक पक्षले गरेको कार्यको विश्लेषण गर्नुपर्दछ। आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण कार्य सम्पादन गरेको आधारमा पक्षहरूले कारोबारको प्रतिफल प्राप्त गर्ने भएकोले कार्यात्मक विश्लेषणमा धेरै आर्थिक कार्यहरू पहिचान गर्ने भन्दा पनि आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण कार्यहरूको पहिचानमा ध्यान दिनुपर्दछ।

आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण केही कार्यहरूलाई देहायबमोजिम उल्लेख गर्न सकिन्छ।

- वस्तु वा सेवाको उत्पादनसम्बन्धी कार्य,
- ढुवानी, मौज्जात व्यवस्थापन,
- वस्तुको डिजाइन,
- अनुसन्धान तथा विकास,
- बिक्री वितरण तथा विज्ञापनसम्बन्धी कार्य आदि।

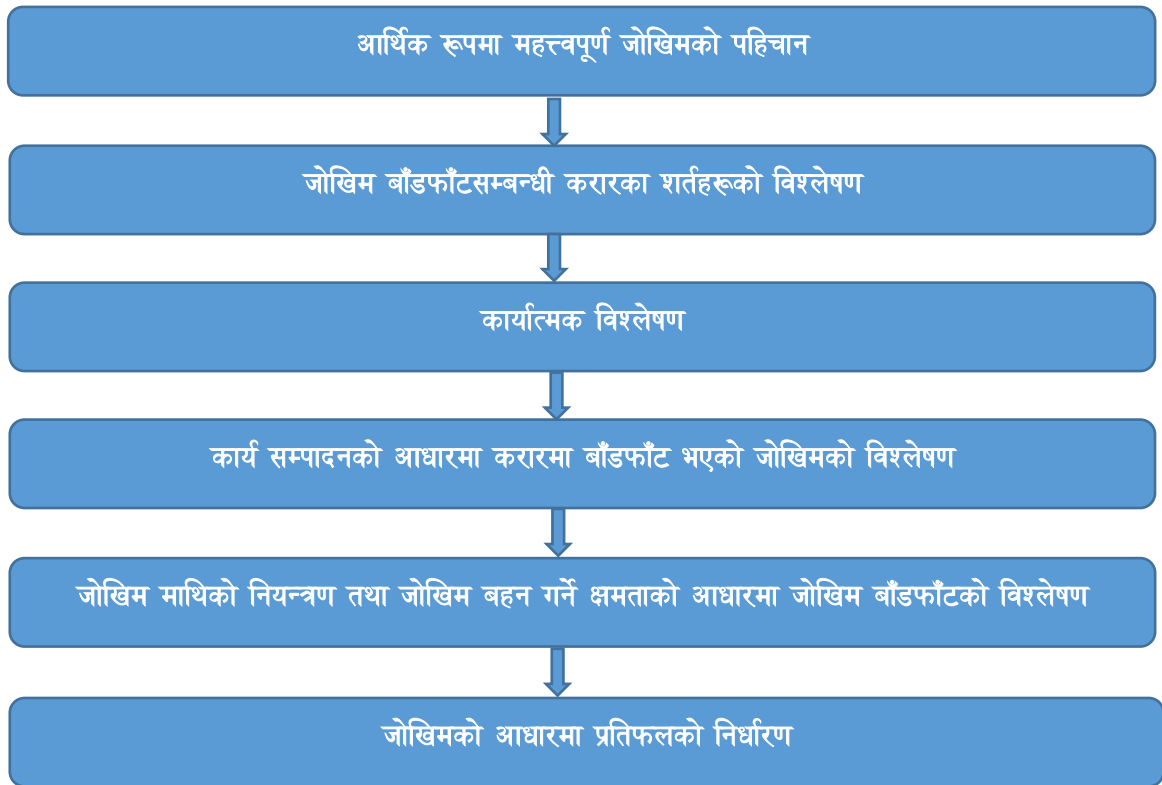
ख) उपयोग भएको सम्पत्ति (Assets Utilized)

कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis) मा नियन्त्रित कारोबारमा संलग्न सम्बद्ध पक्षहरूले प्रयोग गरेको मूर्त वा अमूर्त सम्पत्तिको पहिचान तथा विश्लेषण गर्नुपर्दछ। स्वतन्त्र पक्षहरूबीच हुने कारोबारको मूल्य निर्धारणमा ती पक्षहरूले उपयोग गरेको सम्पत्तिलाई महत्त्वपूर्ण आधारको रूपमा लिइने हुँदा सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच हुने कारोबारको स्वतन्त्र बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारणमा समेत सम्बद्ध पक्षहरूले उपयोग गरेको महत्त्वपूर्ण सम्पत्तिहरूलाई आधार लिनुपर्दछ। आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण सम्पत्तिको विश्लेषणमा सम्पत्तिको प्रकार, अवधि, अधिकार, स्थान, सुरक्षा, बजार मूल्य जस्ता विषयहरूको विस्तृत विश्लेषण आवश्यक पर्दछ।

आर्थिक रूपमा महत्त्वपूर्ण केही मूर्त सम्पत्तिहरूमा जग्गा, भवन, प्लान्ट, मेसिनरी, कार्यालय सामान, सवारी साधन, कम्प्युटर तथा कारोबारको प्रकृतिअनुसारको अन्य सम्पत्ति पर्दछन्। त्यस्तै अमूर्त सम्पत्तिहरूमा बौद्धिक सम्पत्ति, प्रविधि, ब्राण्ड र ट्रेडमार्क जस्ता आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण सम्पत्तिहरू पर्दछन्।

ग) जोखिम वहन (Risks Assumed)

जोखिम विश्लेषण कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis) को महत्त्वपूर्ण पक्ष हो। जोखिम आर्थिक क्रियाकलापको अभिन्न अंग हो। मुनाफा निर्धारणको महत्त्वपूर्ण आधारको रूपमा जोखिम रहेको हुन्छ। बढी मुनाफा प्राप्त हुने अवस्थामा मात्र व्यवसायले बढी जोखिम वहन गर्ने गर्दछ। स्वतन्त्र कारोबारको बजार मूल्य निर्धारणमा जोखिम वहनको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुने भएकोले नियन्त्रित कारोबारको सामान्य बजार मूल्य निर्धारणमा समेत जोखिमलाई विश्लेषण गर्नुपर्दछ। व्यवसायले धेरै किसिमका जोखिम वहन गरेको भए तापनि कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis) मा मूल्य निर्धारणमा तात्विक फरक पार्ने आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण जोखिमहरूको मात्र विश्लेषण गर्नुपर्दछ। आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण जोखिम पहिचानका चरणहरूलाई देहायबमोजिम उल्लेख गर्न सकिन्छ।

१) आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण जोखिमको पहिचान

व्यवसाय सञ्चालनमा धेरै किसिमका जोखिमहरू रहेका हुन्छन्। तर सबै जोखिमहरू आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण नहुन पनि सक्दछन्। वस्तु वा सेवाको कारोबार मूल्य तथा व्यवसायको मुनाफामा तात्त्विक रूपमा फरक पर्ने जोखिमलाई मात्र कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis) को सिलसिलामा विश्लेषण गर्नुपर्दछ। व्यवसायले सम्पादन गर्ने मुख्य कार्य तथा व्यवसायिक परिवेशको विश्लेषणबाट व्यवसायले बहन गरेको महत्त्वपूर्ण जोखिमको पहिचान गर्न सकिन्छ।

आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण केही जोखिमहरूलाई तलको चार्टमा देखाइएको छ।

जोखिमको प्रकृति	जोखिमको विवरण
वित्तीय जोखिम	वित्तीय स्रोत जुटाउने विधि
	ब्याजदरमा हुने परिवर्तन
	नोकसानीमा गरीएको वित्तीयकरण

	वैदेशिक विनिमय जोखिम
उत्पादन जोखिम	वस्तुको डिजाइन तथा विकास
	वस्तुको स्तरीकरण
	बिक्रीपछिको सेवा
	मौज्दातसम्बन्धी जोखिम
	अनुसन्धान तथा विकाससम्बन्धी जोखिम
बजार जोखिम	बजार हिस्सा हासिल गर्ने
	मूल्य तथा मागमा हुने उतार चढाव
	व्यवसायिक चक्र
	परिमाणात्मक जोखिम
रकम संकलनसम्बन्धी जोखिम	उधारो दिनुपर्ने अवस्था
	खराव आसामी
व्यवसायिक जोखिम	पुँजी लगानीसम्बन्धी जोखिम
	सीमित ग्राहकसम्बन्धी जोखिम
	मानव संशाधनसम्बन्धी जोखिम
देश तथा क्षेत्र सँग सम्बन्धित जोखिम	राजनीतिक जोखिम
	सुरक्षासम्बन्धी जोखिम
	नियामकीय जोखिम
	सरकारी नीतिसम्बन्धी जोखिम
अन्य व्यवसायिक जोखिम	व्यवसायको स्वामित्वसम्बन्धी जोखिम
	मुद्रास्फितिसम्बन्धी जोखिम

२) जोखिम बाँडफाँटसम्बन्धी करारका शर्तहरूको विश्लेषण

व्यवसायिक कारोबारको सिलासिलामा संलग्न पक्षहरूबीच करार भएको हुन्छ। उक्त करारमा कुन पक्षले कतिसम्म जोखिम बहन गर्ने विषय उल्लेख भएको हुन्छ। जोखिमसँग मुनाफाको अन्योन्याश्रित सम्बन्ध हुने भएकोले जोखिम बहनको अनुपातअनुसार कारोबारको मुनाफामा समेत फरक पर्दछ। तसर्थ, तुलनात्मकता विश्लेषणमा जोखिमको विश्लेषण गर्दा पक्षहरूका बीचमा भएको करारमा जोखिम बहन बारेमा उल्लेख भएको विषयलाई समेत ध्यान दिनुपर्दछ।

३) **जोखिम बहनको सन्दर्भमा कार्यात्मक विश्लेषण (FAR Analysis)**

कारोबारको कुनै पनि पक्षले आफूले सम्पादन गरेको कार्यसम्पादनअनुसारको मात्र जोखिम बहन गर्दछ। आफ्नो क्षमता भन्दा बढी र आफूले सम्पादन गर्ने कार्यको जोखिम बाहेकका हुने जोखिम बहन गर्न सक्दैन। तसर्थ, तुलनात्मकता विश्लेषणमा जोखिम बहनको विश्लेषण गर्दा उक्त जोखिम पक्षहरूले सम्पादन गर्ने कार्यसँग मिल्दोजुल्दो भए वा नभएको सन्दर्भमा देहायबमोजिमको जोखिम विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

अ) **जोखिम माथिको नियन्त्रण**

कुनै पनि व्यवसायले बहन गर्ने आर्थिक रूपले महत्त्वपूर्ण जोखिमले उक्त व्यवसायको व्यवसायिक सफलता तथा असफलता निर्धारण गर्दछ। सोही कारण व्यवसायले आफ्नो क्षमताले धान्न सक्ने मात्र जोखिम बहन गरेको हुन्छ। तसर्थ, जोखिम माथिको नियन्त्रणको विश्लेषण गर्दा जोखिम बहन गर्ने, जोखिमलाई सम्बोधन गर्ने तथा जोखिम न्यूनीकरण गर्ने सम्बन्धमा कारोबार गर्ने पक्षको क्षमताको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

आ) **जोखिम बहन गर्ने वित्तीय क्षमता**

कुनै पनि पक्षले जोखिम बहन गर्दा उक्त जोखिम बहनको कारणले व्यहोर्नु पर्ने वित्तीय भारलाई विचार गरेको हुन्छ। आफ्नो वित्तीय क्षमताले धान्न सक्ने मात्र जोखिम बहन गरेको हुन्छ। तसर्थ, पक्षहरूले बहन गरेको जोखिम पक्षको वित्तीय क्षमताअनुसारको रहे/नरहेको समेत विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

४) **कार्य सम्पादनको आधारमा करारमा बाँडफाँट भएको जोखिमको विश्लेषण**

यस चरणमा करारमा भएको जोखिम बाँडफाँटलाई पक्षहरूले सम्पादन गर्ने कामले पुष्ट्याई गछ वा गर्दैन भनी विश्लेषण गर्नुपर्दछ। कार्यसम्पादनले जोखिम बहनलाई पुष्टि गर्दछ भने जोखिम माथिको नियन्त्रण तथा जोखिम बहन गर्न सक्ने वित्तीय क्षमताको विश्लेषण गर्नुपर्दछ। यी दुवै परीक्षणमा सफल देखिएका कारोबारमा पाँचौ चरणको विश्लेषण नगरी छैटौ चरणअनुसार जोखिमको विभाजनअनुसार कारोबारको मूल्य निर्धारण भए वा नभएको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

५) **जोखिम माथिको नियन्त्रण तथा जोखिम बहन गर्ने क्षमताको आधारमा जोखिम बाँडफाँडको विश्लेषण**

यदि चौथो चरणको विश्लेषणमा असफल भएको कारोबारमा यस चरणअनुसार विश्लेषण गर्नुपर्दछ। यदि सम्पादित कार्य, जोखिम माथिको नियन्त्रण तथा जोखिम बहन गर्ने

वित्तीय क्षमताअनुसार करारमा जोखिमको बाँडफाँट नभएको भएमा सम्पादित कार्य, जोखिम माथिको नियन्त्रण तथा जोखिम बहन गर्ने वित्तीय क्षमताअनुसार जोखिमको पुनः बाँडफाँट गर्नुपर्दछ। त्यसपछि छैठौँ चरणअनुसार जोखिमको विभाजनअनुसार सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको कारोबारको मूल्य निर्धारण भए वा नभएको विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

६) जोखिम बहनको आधारमा कारोबार मूल्य निर्धारण

उल्लेखित चरणहरू पूरा भए पश्चात कुन पक्षले कति मात्रामा जोखिम बहन गरेको छ भन्ने तय हुन्छ। जोखिम बहनको अनुपातमा नै कारोबार गर्ने पक्षहरूको कारोबार मूल्य तथा मुनाफा निर्धारण हुने भएकोले सामान्य बजार व्यवहार मूल्यको निर्धारण गर्दा समेत पक्षहरूले बहन गरेको जोखिमलाई आधार लिनुपर्दछ।

४.२.४ व्यवसाय तथा कारोबारको आर्थिक परिवेश (Economic circumstances of transaction)

क) सामान्य अवस्था

व्यवसाय सञ्चालन भईरहेको आर्थिक परिवेशले कारोबारको मूल्य निर्धारणमा प्रभाव पारिरहेको हुन्छ। तसर्थ, तुलनात्मकता विश्लेषणमा सम्बद्ध व्यक्ति तथा तुलनीय स्वतन्त्र व्यक्तिहरूको व्यवसायिक परिवेशलाई विशेष ध्यान दिनुपर्दछ। सामान्यतया कारोबारको आर्थिक परिवेशलाई देहायबमोजिम वर्गीकरण गर्न सकिन्छ।

- व्यवसायसँग सम्बन्धित विश्वव्यापी आर्थिक विकास र सोको प्रवृत्ति
- व्यवसायसँग सम्बन्धित करदाताले कारोबार सञ्चालन गर्ने देशको आर्थिक विकास र सोको प्रवृत्ति
- व्यवसायले ओगटेको बजार हिस्सा र व्यवसाय सञ्चालनमा रहेको परिवेशको आर्थिक अवस्था।

करदाताको आर्थिक परिवेशसँग उल्लेख्य रूपमा भिन्न आर्थिक परिवेश भएको स्वतन्त्र कारोबारलाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको रूपमा लिनुहुँदैन। तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको छनौट गर्दा सबैभन्दा पहिले समान भौगोलिक क्षेत्रमा सञ्चालित व्यवसायलाई लिनुपर्दछ। समान प्रकृतिको भौगोलिक क्षेत्रमा तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार उपलब्ध नभएमा देहायको अवस्थामा फरक भौगोलिक क्षेत्रको कारोबारलाई समेत तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको रूपमा लिन सकिन्छ।

- भौगोलिक फरकपनाको कारणले कारोबारको मूल्यमा उल्लेख्य फरक नपर्ने भएमा।
- भौगोलिक क्षेत्रको फरकपनाले मूल्यमा परेको फरक समायोजन गर्न सकिने भएमा।

ख) व्यवसाय तथा आर्थिक परिवेशको विश्लेषणमा ध्यान दिनुपर्ने अन्य विषयहरू

व्यवसायको आर्थिक परिवेशको विश्लेषणमा उल्लिखित विषयवस्तुदेखि बाहेक देहायका अवस्थाहरू समेत सिर्जना भएको हुनसक्दछ। यदि यी अवस्थाहरू विद्यमान भएमा सोको समेत विश्लेषण तथा समायोजन गर्नुपर्दछ।

अ) व्यवसाय सञ्चालन भएको स्थानको कारणले हुने फाइदा (Location Benefits)

बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरूले समग्र आर्थिक हित अभिवृद्धिको लागि उच्च व्यवसायिक लागत भएको कराधिकार क्षेत्रबाट न्यून व्यवसायिक लागत हुने कराधिकार क्षेत्रमा व्यवसाय स्थानान्तरण गर्दछन्। सामान्यतया विभिन्न उत्पादनका साधनहरूको लागत कम हुने स्थानमा व्यवसाय स्थानान्तरण गर्ने गर्दछन्। यस्तो स्थानमा फाइदाको साथसाथै, बेफाइदा हुने तत्वहरू समेत हुन सक्दछन्। सोही कारण सम्भावित फाइदाबाट सम्भावित बेफाइदा घटाएर खुद फाइदा निकालिन्छ। सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्यको निर्धारण गर्दा यसरी हुने फाइदाको समेत विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

व्यवसायको स्थानको कारणले हुने फाइदालाई देहायबमोजिम बाँडफाँट गर्नुपर्दछ-

- स्थानको कारणले हुने खुद फाइदाको गणना गर्ने,
- भएको फाइदा उपभोक्तामा हस्तान्तरण भए वा नभएको विश्लेषण गर्ने,
- उपभोक्तालाई हस्तान्तरण नभएको भएमा उक्त फाइदालाई अन्य स्वतन्त्र कारोबारमा यस्तै फाइदामा भएको बाँडफाँटको आधारमा सम्बद्ध व्यक्तिहरूका बीचमा बाँडफाँट गर्ने।

आ) व्यवसायिक परिवेशको विश्लेषणका अन्य पक्षहरू

माथि उल्लेखित परिवेशहरू बाहेक देहायबमोजिमका अवस्थाहरूको कारणले समेत पक्षहरू बीचमा हुने कारोबार मूल्यमा फरक पर्दछ।

- बहुराष्ट्रिय कम्पनीको विश्वव्यापी कारोबार ठूलो रहेको हुन्छ। तेस्रो पक्षसँग कारोबार गर्दा यसबाट मोलमोलाइ शक्ति (Bargain Power) शक्ति बढ्न गई आर्थिक फाइदा प्राप्त भएको हुनसक्दछ। यदि फाइदा भएको छ भने सो फाइदाको पनि सम्बद्ध व्यक्तिहरूका बीचमा उचित बाँडफाँट गर्नुपर्दछ।
- व्यवसाय सञ्चालन भएको स्थानको सरकारको नीतिको कारणले समेत मूल्य निर्धारणमा असर परेको हुन्छ। जस्तै, बिक्री मूल्यमा सीमा, ब्याजदर नियन्त्रण, वैदेशिक मुद्रा विनिमय दरमा नियमन, छुट तथा अनुदान, एन्टि डम्पिङ्ग शुल्क आदि। यदि त्यस्तो

अवस्था भएमा सरकारी नियन्त्रणको कारणले हुने फाइदा/बेफाइदालाई सामान्य बजार व्यवहारको मूल्य निर्धारणमा ती पक्षहरूलाई समेत गणनामा समावेश गर्नुपर्दछ।

- बजार मूल्यलाई कुन तहको कारोबार गर्ने कम्पनी हो सो कुराले समेत फरक पर्दछ। जस्तै, थोक विक्रेता भएमा खुद्रा विक्रेताको भन्दा कम मुनाफा हुन सक्दछ। बजारसँग सम्बन्धित अन्य विषयहरू जस्तै प्रतिस्थापन वस्तुको उपलब्धता, ढुवानी लागत, बजारको आकार, प्रतिस्पर्धाको अवस्थाले समेत बजार मूल्यमा फरक पार्ने भएकोले यसको समेत विश्लेषण गर्नुपर्दछ।

४.२.५ व्यवसायिक रणनीति (Business strategy)

आफ्नो व्यवसाय विस्तारको लागि सबै व्यवसायले फरक फरक रणनीति अवलम्बन गरीरहेका हुन्छन्। शुरूआती चरणको व्यवसायको बजार हिस्सा हासिल गर्ने रणनीति हुन सक्दछ भने बजारमा स्थापित व्यवसायको उक्त हिस्सा जोगाउने रणनीति हुन सक्दछ। बजार हिस्सा हासिल गर्न छुट दिएर कम मूल्यमा वस्तु वा सेवाको बिक्री वितरण गर्न सक्दछ भने आफ्नो ब्राण्ड सिर्जनाको लागि बढी मात्रामा विज्ञापन लगायत बिक्री वितरण खर्च गरीरहेको हुन सक्दछ। तसर्थ, सामान्य बजार व्यवहारको हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणमा यी विषयहरूलाई समेत विशेष ध्यान दिनुपर्दछ। व्यवसायिक रणनीतिलाई देहायबमोजिम विभाजन गर्न सकिन्छ-

- बजारमा प्रवेश गर्ने रणनीति
- बजार विस्तारको रणनीति
- बजार हिस्सा कायम राख्ने रणनीति

उल्लेखित रणनीतिअनुसार बजार विस्तार वस्तु वा सेवाको मूल्यमा ठूलो मात्रामा छुट दिएर मूल्य घटाएका हुन सक्छन् भने बिक्री वितरण तथा विज्ञापन खर्चमा बढी खर्च गरीरहेका समेत हुन सक्दछन्। तसर्थ, सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्य गणनामा उल्लेखित रणनीति र सोमा भएको खर्चको समेत मूल्याङ्कन गर्नुपर्दछ।

४.३ परीक्षण गरीने पक्षको छनौट (Selection of Tested Party)

तुलनात्मकता विश्लेषण पश्चात सम्बद्ध कारोबार गर्ने पक्षहरूमध्ये तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गर्नको लागि एक पक्षको छनौट गर्नुपर्दछ। सोही पक्षलाई नै परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) भनिन्छ। पुनः बिक्री मूल्य विधि, मूल्य अभिवृद्धि विधि र कारोबारमा खुद मुनाफा विधिको प्रयोगको लागि परीक्षण गरीने पक्षको छनौट गर्नुपर्ने हुन्छ। परीक्षण गर्नुपर्ने पक्ष (Tested Party) को वित्तीय सूचकलाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारका वित्तीय सूचकहरूसँग तुलना गर्नुपर्दछ। दुईवटा सम्बद्ध पक्षमध्ये कम जटिल कारोबार भएको पक्षलाई परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) को रूपमा

छनौट गर्नुपर्दछ। साथै,, परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) को छनौट गर्दा सोही परिवेशको तुलनीय कारोबार गर्ने स्वतन्त्र कारोबारको तथ्याङ्क उपलब्ध भए वा नभएको विषयलाई समेत ध्यान दिनुपर्दछ। यदि करदाताले नेपाल बाहिरको सम्बद्ध व्यक्तिलाई परीक्षण गरीने पक्षको रूपमा लिएको भए उक्त सम्बद्ध पक्ष तथा तुलना गरीएको स्वतन्त्र कारोबारसँग सम्बन्धित आवश्यक जानकारी तथा तथ्याङ्क कर प्रशासनलाई उपलब्ध हुने सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ।

उदाहरण

मानौं, कम्पनी A ले P1 तथा P2, 2 वटा वस्तुको उत्पादन गर्छ। यसले आफ्नो उत्पादनहरू अर्को देशमा अवस्थित सम्बद्ध व्यक्ति B लाई विक्री गर्दछ। उक्त कम्पनीले मंहगो मूल्यमा कम्पनी B को स्वामित्वमा रहेको विशेष प्रकृतिको अमूर्त सम्पत्ति सोही कम्पनीले निर्धारण गरीदिएको प्राविधिक विशेष विवरण (Specification) अनुसार P1 वस्तु उत्पादन गर्दछ। P1 वस्तुको कारोबार सम्बन्धमा कम्पनी A ले कुनै उल्लेख्य थप योगदान नगरी सामान्य रूपले मात्र कार्य सम्पादन गर्दछ। यस्तो अवस्थामा P1 वस्तुको कारोबार सम्बन्धमा कम्पनी A परीक्षण गरीने पार्टी हुन्छ।

मानौं, कम्पनी A ले P2 वस्तु उत्पादन गर्दा आफ्नै मंहगो विशेष प्रकृतिको अमूर्त सम्पत्ति जस्तै पेटेन्ट तथा ट्रेडमार्क प्रयोग गर्दछ र यस कारोबारको सम्बन्धमा कम्पनी B ले वितरकको रूपमा मात्र कार्य गर्दछ। P2 वस्तुको कारोबारको सम्बन्धमा कम्पनी B ले कुनै महत्त्वपूर्ण थप योगदान नगरी सामान्य कार्यमात्र सम्पादन गर्दछ। यस्तो अवस्थामा P2 वस्तुको कारोबार सम्बन्धमा कम्पनी B परीक्षण गरीने पार्टी हुन्छ।

४.४ तुलनीय कारोबारको पहिचान तथा छनौट (Identification and Selection of Comparable)

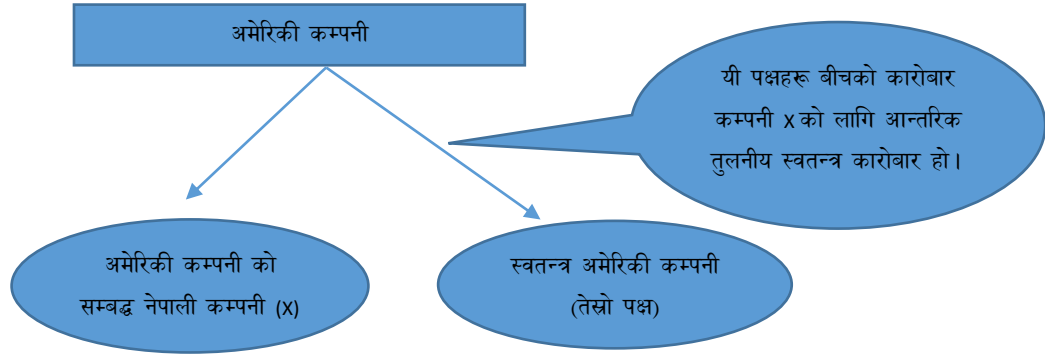
परीक्षण गरीने पक्षको छनौट गरीसके पश्चात तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा परीक्षण गरीने पक्षको वित्तीय सूचकसँग तुलना गर्नका लागि तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको छनौट गर्नुपर्दछ। तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार देहायबमोजिम आन्तरिक र बाह्य गरी दुई प्रकारका हुन्छन्-

४.४.१ आन्तरिक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार

परीक्षण गरीने पक्षले सम्बद्ध पक्षसँग नियन्त्रित तथा स्वतन्त्र पक्षसँग कारोबार समेत गरेको हुनसक्दछ। परीक्षण गरीने पक्षले स्वतन्त्र व्यक्तिसँग गरेको कारोबार नै आन्तरिक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार हो। एउटै पक्षबाट हुने कारोबार भएकोले आन्तरिक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारलाई बढी तुलनीय मानिन्छ। तथापि, फरक-फरक पक्षसँग कारोबार गर्दाका शर्त तथा अवस्थाहरू फरक भएको अवस्थामा त्यसको आवश्यक समायोजन गरी फरकपनालाई हटाउनु पर्दछ। आन्तरिक

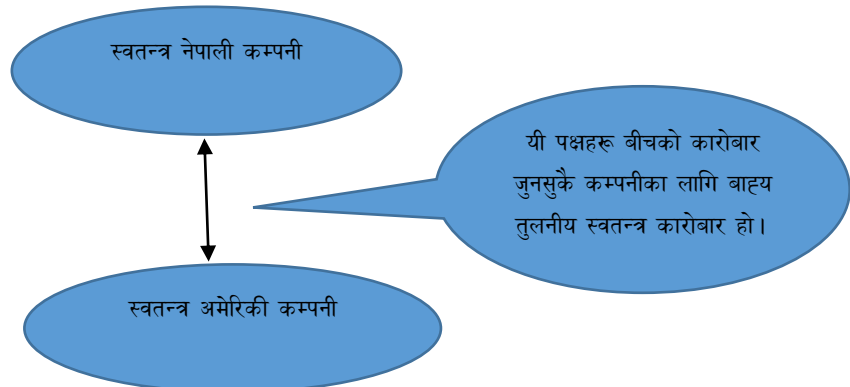
तुलनीय कारोबार पाइएको अवस्थामा तुलनीय स्वतन्त्र मूल्य विधिको प्रयोग गर्नु पर्दछ। अन्य विधिबाट सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणमा समेत आन्तरिक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको प्रयोग गर्नु पर्दछ। आन्तरिक तुलनीय कारोबार उपलब्ध नभएमा बाह्य तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको परीक्षण गर्नुपर्ने हुन्छ।

चित्र नं. कम्पनी X

४.४.२ बाह्य तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार

परीक्षण गरीने पक्षसँग कारोबार नभएका स्वतन्त्र तेस्रो पक्षहरू बीच भएको कारोबार नै बाह्य तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार हो। सामान्यतया व्यवहारमा आन्तरिक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार नभेटिने भएकोले बाह्य तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारलाई आधार लिनुपर्ने हुन्छ। तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार विधिको प्रयोगको लागि स्वतन्त्र दुई व्यक्तिहरूबीच भएको कारोबार मूल्यलाई आधार लिईन्छ भने अन्य मुनाफामा आधारित विधिको प्रयोगका लागि वित्तीय सूचक तथा नतिजाहरूलाई आधार लिईन्छ। स्वतन्त्र तेस्रो पक्षहरूबीच भएको कारोबारसँग तुलना गर्नको लागि पूर्ण, यथार्थ तथा विश्वसनीय सूचनाको आवश्यकता पर्दछ। यसको लागि सूचना प्राप्तिका विभिन्न स्रोतहरूको प्रयोग गर्नुपर्दछ।

क) बाह्य तुलनीय कारोबारका सूचनाका स्रोतहरू

तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारसम्बन्धी सूचनाहरू प्राप्त गर्ने विभिन्न बाह्य स्रोतहरू उपलब्ध छन्। यस्ता स्रोतहरूको उपयोगबाट तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि तथ्याङ्क प्राप्त गर्न सकिन्छ। बाह्य तुलनीय कारोबारको सूचनाका केही प्रमुख स्रोतहरू देहायबमोजिम रहेका छन्।

१) आन्तरिक राजस्व विभाग

करदाताहरूले विभागमा आय विवरण लगायतका अन्य तथ्याङ्क पेश गरेका हुन्छन्। यसरी विभागमा पेश हुन आएको कारोबारसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको आधारमा सम्भाव्य तुलनीय कारोबारहरू खोजी गर्न सकिन्छ। त्यस्तै, दोहोरो कर मुक्ति तथा वित्तीय छल निरोध सम्झौताको प्रावधानअनुसार विभिन्न देशहरूसँग आदान-प्रदान गरीएका तथ्याङ्कहरूलाई समेत सूचनाको स्रोतको रूपमा लिन सकिन्छ।

२) विभिन्न सरकारी निकाय

सम्बद्ध व्यक्ति तथा स्वतन्त्र कारोबार गर्ने व्यक्तिले कम्पनी रजिष्टारको कार्यालय, उद्योग विभाग, वाणिज्य आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग, भन्सार विभाग जस्ता सरकारी निकाय तथा नियमनकारी निकायमा आफ्नो आर्थिक कारोबारसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क पेश गरेका हुन्छन्। ती तथ्याङ्कलाई समेत तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि सूचनाको स्रोतको रूपमा लिन सकिन्छ।

३) व्यापारसँग सम्बन्धित संगठन तथा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरूमा भएको तथ्याङ्क

उद्योग वाणिज्य संघ, व्यवसायसँग सम्बन्धित अन्य पेशागत संगठनहरूले समेत व्यवसायिक तथ्याङ्कहरूको भण्डारण गरेका हुन सक्दछन्। त्यस्तै, विश्व बैंक, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष, अन्तर्राष्ट्रिय विकास तथा सहयोग संगठन आदि पनि सूचनाका स्रोत हुन सक्दछन्।

४) व्यवसायिक डाटावेश (Commercial Database)

व्यवसायिक डाटावेश उपलब्ध गराउनका लागि विभिन्न निकायहरू हुन सक्दछन्। त्यस्ता निकायहरूले व्यापारिक रूपमा बिक्री गर्ने उद्देश्यले समेत व्यवसायिक डाटावेश राखेका हुन सक्दछन्। यस्तो डाटावेशबाट सदस्यताका माध्यमबाट अथवा अन्य कुनै विधिबाट तथ्याङ्क खरिद गर्न सकिन्छ। यसलाई समेत तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा उपयोग गर्न सकिन्छ। तर यस्तो स्रोतबाट तथ्याङ्क लिँदा यसको विश्वसनीयता पुष्टि हुन सक्नु पर्दछ।

ख) बाह्य तुलनीय कारोबार छनौटका विधिहरू

तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि पर्याप्त मात्रामा तथ्याङ्क उपलब्ध हुन सक्दछ। यसरी उपलब्ध भएको तथ्याङ्कहरूबाट मिल्दो तुलनीय कारोबार छनौट गर्नु चुनौतीपूर्ण छ। यसको लागि मुख्य गरी देहायबमोजिमका विधिहरू अपनाउने गरिन्छ।

१) जोड्ने विधि (Additive approach)

यस विधिअनुसार अनुमानको आधारमा सम्भाव्य तुलनीय कारोबारको छनौट गरिन्छ। यसरी छनौट गरीएको कारोबार तुलनीय छ/छैन भनी विभिन्न मापदण्डहरूको आधारमा विश्लेषण गरी तुलनीय कारोबारको रूपमा प्रयोग गर्ने वा नगर्ने निर्णय गरिन्छ।

२) घटाउने विधि (Deductive Approach)

यस विधिअनुसार ठूलो डाटावेशबाट विभिन्न मापदण्डहरूको आधारमा छनौटको दायरालाई साँघुरो बनाउँदै परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) सँग सबैभन्दा उपयुक्त तुलनीय कारोबारको छनौट गरिन्छ।

ग) तुलनीय कारोबार छनौटका प्रक्रियाहरू

डाटावेशबाट उपयुक्त तुलनीय कारोबारको छनौटको लागि देहायबमोजिमका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गर्नुपर्दछ।

१) डाटावेश स्क्रिनिङ (Database Screening)

परीक्षण गरीने पक्षका मुलभूत आर्थिक विशेषताहरूसँग मिल्ने तथ्य तथा सूचकहरूको आधारमा डाटावेशबाट उपयुक्त तुलनीय कारोबार छनौटको लागि मापदण्ड तयार गर्नुपर्दछ। मापदण्ड तयार गर्नका लागि देहायका आधारहरू लिन सकिन्छ-

- उद्योगसँग सम्बन्धित कोड
- भौगोलिक क्षेत्र अथवा बजार
- व्यवसायसँग सम्बन्धित शब्दावलीहरू
- उपलब्ध वित्तीय सूचना
- व्यवसायको आकार
- व्यवसायको स्वामित्वको प्रकार
- वित्तीय लेखाको प्रकार

२) परिमाणात्मक छनौट

यस चरणमा कारोबारलाई मापन गर्न सकिने विभिन्न वित्तीय सूचकहरू तथा अन्य मापदण्डहरूको आधारमा कारोबारलाई थप छनौट गरी दायरालाई साँघुरो बनाइन्छ। यसमा विभिन्न वित्तीय अनुपातलाई आधार लिन सकिन्छ। जस्तै मौज्जातसँग बिक्रीको अनुपात, स्थिर सम्पत्तिसँग बिक्रीको अनुपात आदि सूचकहरू।

३) गुणात्मक छनौट

कारोबारका कतिपय तथ्याङ्कहरू परिमाणात्मक रूपमा मापन गर्न नसकिने हुन सक्दछन्। यस्तो अवस्थामा गुणात्मक छनौटले मात्र सही तुलनीय कारोबारको छनौट नहुन सक्छ। तसर्थ, उपलब्ध तथ्याङ्कहरूको गुणात्मक पक्षहरूको समेत परीक्षण गरीनु पर्दछ।

४) उपयुक्त तुलनायोग्य कारोबारहरूको छनौट

उपर्युक्त प्रक्रिया पश्चात उपयुक्त तुलनायोग्य कारोबारहरूको छनौट गर्नु पर्दछ।

४.५ तुलनीय कारोबारको आवश्यक समायोजन (Appropriate adjustment to comparable)

व्यवहारिक रूपमा परीक्षण गरीने पक्षसँग हु-बहु मिल्ने तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार पाउन कठिन हुन्छ। परीक्षण गरीने पक्षको वित्तीय सूचकहरूलाई छनौट भएका स्वतन्त्र तुलनीय कारोबारसँग सम्बन्धित वित्तीय सूचकहरूसँग एउटै आधारमा तुलना गर्न आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ। फरक आधारहरूलाई समायोजन गरी तुलना गरीएमा सबैलाई स्वीकार्य हुने सामान्य बजार व्यवहार मूल्य तय गर्न सकिन्छ।

तुलनात्मकता समायोजनको लागि देहायका विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्दछ-

- आर्थिक रूपमा उल्लेख्य प्रभाव पर्ने अवस्थामा तुलनीय कारोबारको छनौटमा समायोजन गर्न सकिदैन। तथ्याङ्कको विश्वसनीयता र गुणस्तरीयता बढाउने प्रयोजनको लागि मात्र समायोजन गर्नुपर्दछ।

- मूल्य तथा मुनाफामा तात्विक रूपमा असर नपर्ने विषयहरूमा समायोजन गर्नु पर्दैन।
- समायोजनमा शुद्धता र विश्वसनीयता कायम गर्न नसकिने अवस्थामा अनुमानित रूपमा समायोजन गर्नुहुदैन।
- समायोजनको गणना वस्तुपरक र प्रमाणित गर्न सकिने तथ्याङ्कको आधारमा गर्नुपर्दछ।

तुलनात्मकताको समायोजन देहायबमोजिमका विषयहरूमा गर्न सकिन्छ-

क) लेखाङ्कनको समायोजन

परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) र तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार गर्ने व्यक्तिले फरक लेखाङ्कनको अभ्यास गरेका हुन सक्दछन्। यसले वित्तीय सूचक तथा नतिजामा फरक परेको हुनसक्दछ। कारोबारको तुलना गर्दा यसरी लेखाङ्कनको कारणले फरक परेको वित्तीय सूचक तथा नतिजाहरूलाई समायोजन गरी कारोबारलाई तुलनीय बनाउनु पर्दछ। फरक लेखा प्रणालीका उदाहरण देहायबमोजिम रहेका छन्-

- बिक्रीमा दिएको छुटलाई बिक्रीमा समायोजन गरेको अथवा खर्चमा देखाएको हुनसक्दछ। यसले पुनः बिक्री मूल्य विधिको कुल मुनाफामा असर गर्न सक्दछ। सोही कारण आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।
- अनुसन्धान तथा विकास खर्चलाई प्रत्यक्ष अथवा अप्रत्यक्ष खर्चमा देखाएको हुनसक्दछ। यसले मूल्य अभिवृद्धि विधिबाट निकालिने मूल्य अभिवृद्धि दरमा असर गर्न सक्दछ।
- लेखासम्बन्धी अभ्यासको कारणले खुद मुनाफामा समेत फरक हुन सक्ने भएकोले कारोबारमा खुद मुनाफा विधि प्रयोग गर्दा समेत लेखाङ्कनसम्बन्धी समायोजन आवश्यक हुनसक्दछ। जस्तै, हासकट्टीसम्बन्धी दरहरू व्यवसायअनुसार फरक हुनसक्दछन्।

ख) वासलात तथा चालु पुँजीको समायोजन

परीक्षण गरीने पक्ष र स्वतन्त्र तुलनीय कारोबारको वासलातका विषयहरू जस्तै मौज्जात, लिनुपर्ने तथा दिनुपर्ने रकम आदिको मात्रा फरक-फरक हुनसक्दछ। यस्तो फरकको कारणले चालु पुँजीको मात्रामा फरक पर्दछ। यसरी चालु पुँजीको मात्रामा भएको फरकको कारणले ब्याज खर्चमा फरक पर्नसक्दछ। बढी चालु पुँजी आवश्यक पर्नेको मुनाफा कम हुन सक्दछ भने कम चालु पुँजी आवश्यक पर्नेको मुनाफा बढी हुने गर्दछ। तसर्थ, यस्तो फरकको समेत आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।

ग) अन्य समायोजन

उल्लेखित अवस्थाका अतिरिक्त पक्षहरूले बहन गरेको कार्य सम्पादनस्तर, जोखिम बहनको अवस्था, आर्थिक परिवेश आदिको आधारमा समेत आवश्यक समायोजन गर्न सकिन्छ।

४.६ उपयुक्त बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण विधिको छनौट (Selection of appropriate Arm's length method)

उल्लेखित प्रक्रियाहरू पूरा गरीसके पश्चात तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको विभिन्न सूचकहरूको आधारमा सम्बद्ध व्यक्तिबीच भएको नियन्त्रित कारोबारको सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्य निकालिन्छ। यसको लागि सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निकाल्ने विभिन्न विधिहरू रहेका छन्। यसै निर्देशिकाको परिच्छेद-५ मा सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारण गर्ने विधिहरू उल्लेख गरीएका छन्। ती विधिहरूमध्ये तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा सबै भन्दा उपयुक्त विधिको प्रयोग गर्नुपर्दछ।

परिच्छेद-५

सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण विधि (Method of Arm's length price Determination)

तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा परीक्षण गरीने पक्ष र तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको छनौट गरिन्छ। यसपछि परीक्षण गरीने पक्षको नियन्त्रित कारोबारलाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गरेर सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण गरिन्छ। यस्तो तुलनाको लागि मूल्य अथवा निश्चित कुल मुनाफा, खुद मुनाफा जस्ता वित्तीय सूचकलाई आधार लिईन्छ। कारोबारको प्रकृतिअनुसार मूल्य वा वित्तीय सूचक केलाई आधार लिने हो सोही आधारमा सामान्य बजार मूल्य निर्धारण विधिको छनौट गर्नुपर्दछ। सीमापार कारोबार रहेका सम्बद्ध व्यक्तिले यस निर्देशिकाको अधिनमा रही तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा देहायका विधि मध्ये उपयुक्त विधिको छनौट गरी सामान्य बजार व्यवहार मूल्यको निर्धारण गर्नुपर्दछ-

- तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार मूल्य विधि (Comparable Uncontrolled Price Method)
- पुनः बिक्री मूल्य विधि (Resale price Method)
- मूल्य अभिवृद्धि विधि (Cost plus Method)
- कारोबारको खुद मुनाफा विधि (Transactional Net Margin Method)
- कारोबारको आधारमा मुनाफाको विभाजन विधि (Transactional Profit Split Method)

५.१ तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार मूल्य विधि (Comparable Uncontrolled Price Method/CUP)

स्वतन्त्र कारोबारसँग मूल्य तुलना विधिअनुसार वस्तु वा सेवाको नियन्त्रित कारोबारलाई सोही परिवेशको स्वतन्त्र कारोबारसँग तुलना गरी स्वतन्त्र बजार व्यवहारको मूल्य निकाल्नु पर्दछ। यसरी तुलना गर्दा सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच हस्तान्तरण भएको वस्तु वा सेवाको हस्तान्तरण मूल्यलाई आधार लिनु पर्दछ। यो विधिको प्रयोग गर्दा आन्तरिक तथा बाह्य दुवै तुलनीय कारोबारहरूलाई आधार लिन सकिन्छ।

उदाहरण ५.१.१

मानौं एक नेपाली कम्पनी मनाकामना प्रा.लि. ले प्याकिङ मेसिन उक्त कम्पनीको सम्बद्ध कम्पनी अलास्का लि. सँग रु २० लाखमा (ढुवानी र बिमा सहित) खरिद गरेको रहेछ। अर्को नेपाली कम्पनी विन्धवासिनी प्रा.लि. ले त्यस्तै प्रकारको प्याकिङ मेसिन उक्त असम्बन्धित कम्पनी पेन्सिलभेनिया लि. बाट रु.१८ लाखमा (ढुवानी र बिमा बाहेक) खरिद गरेको रहेछ, जसको भाडा र बीमा लागत रु.१,००,००० खर्च भएको रहेछ। उक्त अवस्थामा कम्पनी मनाकामना प्रा.लि. को सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निम्नानुसार गणना गर्नुपर्दछ।

कम्पनी विन्धवासिनी प्रा.लि.ले नेपालमा कम्पनी पेन्सिलभेनिया लि.बाट उस्तै प्रकारको प्याकिङ मेसिन खरिद गरेको र दुवै स्वतन्त्र उद्यम भएकाले यस्तो अवस्थामा बाह्य तुलनात्मक अनियन्त्रित मूल्य (CUP) विधि

प्रयोग गरी सामान्य बजार व्यवहार मूल्य गणना गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

विवरण	रकम (रु.)
कम्पनी विन्धबासिनी प्रा.लि.को लागि खरिद मूल्य	१८,००,०००
बिमा र भाडा	१,००,०००
सामान्य बजार कारोबार मूल्य	१,९००,०००
कम्पनी मनाकामना प्रा.लि.को लागि वास्तविक खरिद मूल्य	२०,००,०००
हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण समायोजन (Transfer Pricing (TP) Adjustment) (अधिक खर्च अस्विकृत)	१००,०००

उदाहरण ५.१.२

मानौं एरिजोना लि.ले कुनै सामाग्रिहरू बागेस्वरी लि. (एरिजोना लि.को सम्बद्ध व्यक्ति) लाई FOB (Free on Board) मा प्रति इकाई रु.३,००० मा बिक्री गर्दछ। त्यस्तै प्रकारले एरिजोना लि.ले उक्त सामान असम्बद्ध निकाय तलेजु लि. लाई CIF Value (लागत, बिमा र ढुवानी) मा प्रति इकाई रु.६,००० का दरले १०,००० इकाई बिक्री गर्दछ जहाँ तलेजु लि.ले बिमा र ढुवानी वापत रु.५०० प्रति इकाई तिर्दछ। तलेजु लि. ले ठूलो मात्रामा अर्डर राखेकोले प्रति इकाई रु.२०० छुट पाउँछ।

उक्त बिक्रीमा तलेजु लि. लाई ३ महिनाको क्रेडिट सुविधा समेत दिइएको छ भने बागेस्वरी लि. लाई नगद भुक्तानीमा मात्र बिक्री गरीएको छ र क्रेडिट लागत प्रति महिना १% छ।

माथिको उदाहरणमा सामान्य बजार व्यवहार मूल्य CUP विधि प्रयोग गरी निम्नानुसार गणना गर्नुपर्दछ।

विवरण	मूल्य(रु)
तलेजु लि. को खरिद मूल्य	रु.६००० प्रति इकाई
(+) छुट	रु.२००
(-) बिमा र ढुवानी मूल्य	रु.५००
(-) तीन महिना क्रेडिट सुविधा (६०००×३%)	रु.१८०
सामान्य बजार व्यवहार मूल्य	रु.५५२० प्रति इकाई
हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण समायोजन (TP Adjustment)	रु.२५२० प्रति इकाई

क) स्वतन्त्र कारोबारसँग मूल्य तुलना विधिको प्रयोग गर्दा देहायको मध्ये कुनै एक अवस्था पूरा भएको स्वतन्त्र कारोबारलाई तुलनीय कारोबारको रूपमा छनौट गर्नुपर्दछ-

- तुलना गरीने कारोबार मूल्यमा सारभुत रूपमा फरक पार्ने तत्व हुनु हुदैन। वा,
- फरक परेको अवस्थामा आवश्यक समायोजन गर्न सकिने हुनुपर्दछ।

ख) नियन्त्रित कारोबार र स्वतन्त्र कारोबारमा देहायका फरक देखिएमा आवश्यक समायोजन गर्न सकिन्छ।

- वस्तुको प्रकार र गुणस्तर जस्तै- इलामको ब्राण्डविनाको चिया र दार्जिलिङ्गको ब्राण्डविनाको चिया।

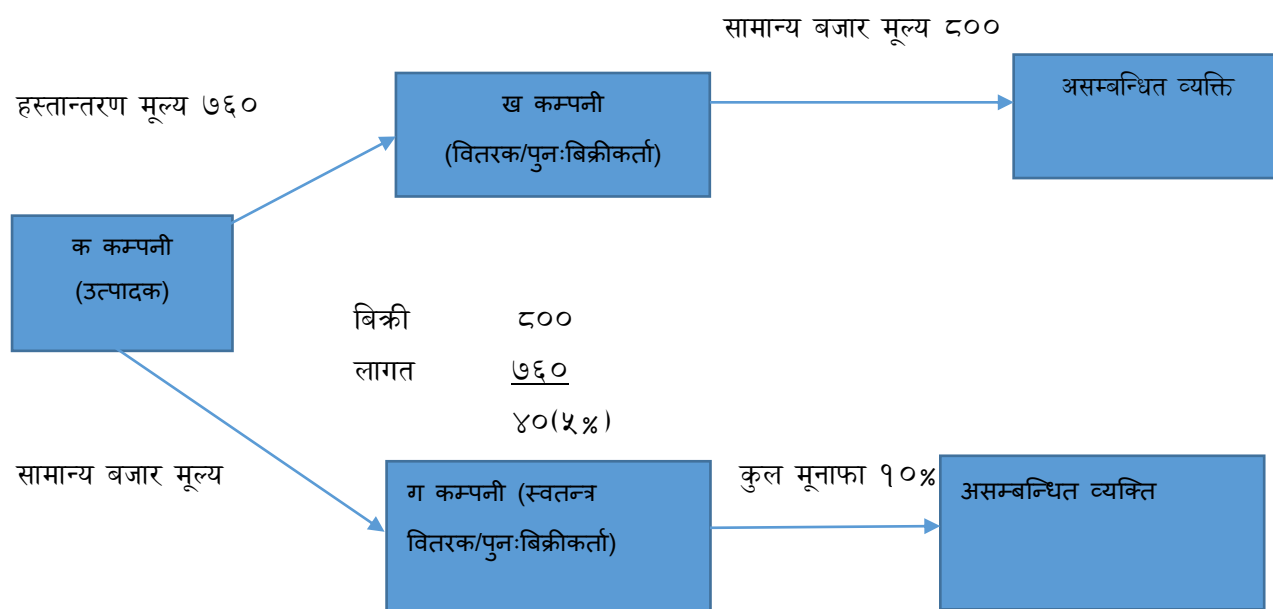
- ढुवानीसम्बन्धी शर्तहरू जस्तै- कुनै कारोबारमा ढुवानी सहितको मूल्य हुनसक्ने कुनैमा कारखाना मूल्य हुनसक्ने अवस्था।
 - परिमाणमा आधारित छुटहरू जस्तै- उदाहरणको लागि, मानौं क्यालकुलेटर उत्पादन गर्ने कम्पनीले १०००० एकाई क्यालकुलेटर सम्मको खरिद आदेशमा प्रति एकाइ बिक्री मूल्य रू.१००।- र बिक्री प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले १०००० एकाई भन्दा बढी क्यालकुलेटरको खरिद आदेशमा रू.१०।- प्रति एकाई छुट दिई बिक्री मूल्य रू.९०।- कायम गरेको रहेछ भने सो अवस्थामा बिक्री मूल्यमा प्रति एकाई छुट दिईएको रू.१०।- लाई परिमाणमा आधारित छुट भनिन्छ।
 - भौगोलिक तत्वहरू जस्तै- सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीचमा नेपालमा भएको कारोबारसँग स्वतन्त्र व्यक्तिहरूबीच भारतमा उस्तै वस्तु तथा सेवाको कारोबार।
 - करारका शर्तहरू जस्तै- सम्बद्ध कारोबारमा भएको उधारो अवधि र स्वतन्त्र कारोबारमा भएको उधारो अवधि।
 - जोखिम बाँडफाँटको अवस्था जस्तै- मानौं अमेरिकामा रहेको मोनालिसा बहुराष्ट्रिय कम्पनीले स्मार्ट घडी उत्पादन गर्ने निर्णय गर्दछ र उक्त घडीको अनुसन्धान र विकास कार्य आफै गरी बाँकी कार्यहरू मध्ये उत्पादनको जिम्मा चीनमा रहेको सांघाई लि.लाई दिई विश्वव्यापी वितरण गर्ने कार्यका लागि नेपालमा रहेको मोनिका प्रा.लि.लाई नियुक्त गरेको छ। सो अवस्थामा अमेरिकामा रहेको मोनालिसा बहुराष्ट्रिय कम्पनीले उत्पादन र वितरणको जोखिम बाँडफाँट गरेको देखिन्छ।
- ग) नियन्त्रित कारोबार र स्वतन्त्र कारोबारमा देहायका फरकहरू परेमा आवश्यक समायोजन गर्न सकिदैन।
- कारोबार मूल्यलाई असर पार्ने किसिमको ब्राण्ड तथा ट्रेडमार्क भएमा जस्तै ओरेन्ज ब्राण्डका मोबाइलसँग म्याङ्गो ब्राण्डको उस्तै विशेषता भएको मोबाइलको तुलना गर्न सकिदैन।
 - कारोबार भएको वस्तु आधारभुत रूपमा नै फरक भएमा।
- घ) स्वतन्त्र कारोबारसँग मूल्य तुलना विधि प्रयोग देहायबमोजिमका कारोबारमा प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ।
- बजार मूल्य नभएको सामान्य ब्राण्ड भएको उस्तै वस्तु भएमा
 - आन्तरिक तुलनीय कारोबार उपलब्ध भएमा।

५.२ पुनः बिक्री मूल्य विधि (Resale price Method)

पुनः बिक्री मूल्य विधिअनुसार सम्बद्ध व्यक्तिले स्वतन्त्र व्यक्तिले सामान्य बजार मूल्यमा तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारमा भएको कुल मुनाफालाई घटाएर सम्बद्ध व्यक्तिसँग स्वतन्त्र बजार व्यवहारअनुसार हुनुपर्ने खरिद मूल्य निकालिन्छ। परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) ले स्वतन्त्र व्यक्तिलाई गरेको बिक्री मूल्यलाई पुनः बिक्री मूल्यको रूपमा लिईन्छ भने तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको कुल मुनाफा प्रतिशतलाई सामान्य बजार व्यवहारअनुसार कारोबार गर्दा हुने कुल मुनाफाको रूपमा लिईन्छ। परीक्षण गरीने पक्षले स्वतन्त्र व्यक्तिलाई गरेको पुनः बिक्री मूल्यमा तुलनीय कारोबारबाट निकालिएको कुल मुनाफा प्रतिशतको आधारमा कुल मुनाफा घटाइन्छ। सो पश्चात खरिद गर्दा थप खर्च व्यहोरेको भएमा उक्त खरिदसँग सम्बन्धित खर्च समेत घटाएर परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) को हुनुपर्ने सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको खरिद मूल्य निकालिन्छ।

उदाहरण ५.२.१

मलेसियामा अवस्थित क भन्ने कम्पनीको सहायक कम्पनी, नेपालमा वितरकको रूपमा ख नामको करदाता रहेको छ। ख ले क बाट उत्पादित उच्च गुणस्तरको वस्तु वितरण गर्दछ। क ले त्यस्तै प्रकारको कम गुणस्तरको वस्तु मलेसियामा रहेको स्वतन्त्र वितरकलाई बिक्री गर्दछ। ख ले क बाट खरिद गरेका वस्तुको लागत प्रति एकाई रु.७६० रहेको छ। ख ले उक्त वस्तु असम्बन्धित व्यक्तिलाई रु.८०० मा पुनः बिक्री गर्दछ। कार्यगत विश्लेषणबाट ख र ग ले समान क्रियाकलाप सञ्चालन गरेको देखिन्छ। फर्म ग को कुल नाफा १०% रहेको अवस्था छ।

यस उदाहरणमा नियन्त्रित र स्वतन्त्र बजार कारोबारलाई तुलना गर्दा वस्तुको गुणस्तरमा भिन्नता रहेको विषयलाई ख्याल गर्नु पर्दछ। तथापि, नाफालाई केन्द्रमा राखेर तुलना गर्दा हुन आउने फरक मूल्यको आधारमा तुलना गर्दा जस्तो यथार्थपरक देखिदैन। साथै, ख र ग ले समान व्यावसायिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने भएकोले (ग बजारको अर्को पुनः बिक्रीकर्ता रहेको) ख ले क बाट गरेको खरिदलाई आधारको रूपमा लिनु पर्ने हुन्छ।

खरिद गरीएको वस्तुको स्वतन्त्र बजार व्यवहार मूल्य रू. = ८०० - (८०० * १०%) = ७२०

उदाहरण ५.२.२

मानौं, नेपालको कम्पनी अरूण लि.स्टिल भाँडा निर्माण गर्दा प्रयोग हुने मेसिनको कारोबारमा संलग्न रहेको छ। उक्त कम्पनीले अमेरिकामा अवस्थित आफ्नो मुख्य कम्पनीबाट नेपालमा बिक्री गर्नको लागि आवश्यक मेसिन प्रति युनिट दुई लाखमा आयात गरी प्रति युनिट तीन लाख पचास हजारमा बिक्री गर्दछ।

नेपालकै अर्को कम्पनी बरूण लि.यस्तै प्रकारको मेसिनहरूको कारोबारमा संलग्न छ। उक्त बरूण लि.ले आवश्यक मेसिन युके (UK) बाट प्रति युनिट रू १,८०,००० मा आयात गरी रू ३,००,००० प्रति युनिटमा बिक्री गर्ने गर्दछ।

माथिको उदाहरणमा दुवै मेसिन तथा अन्य करारका दायित्वहरू (Contractual obligation) समान भएको मानि सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निम्नानुसार गणना गरिन्छ-

विवरण	रकम (रू लाखमा)
बरूण लि.को बिक्री मूल्य	३.००
(-) खरिद मूल्य	१.८०
कुल मुनाफा (प्रति मेसिन)	१.२०
कुल मुनाफा अनुपात	४०%
अरूण लि.को बिक्री मूल्य	३.५०
(-) कुल मुनाफा (४०%)	१.४०
आर्म लेन्थ खरिद मूल्य	२.१०
वास्तविक खरिद मूल्य	२.००
हस्तान्तरण मूल्य समायोजन प्रति मेसिन	०*

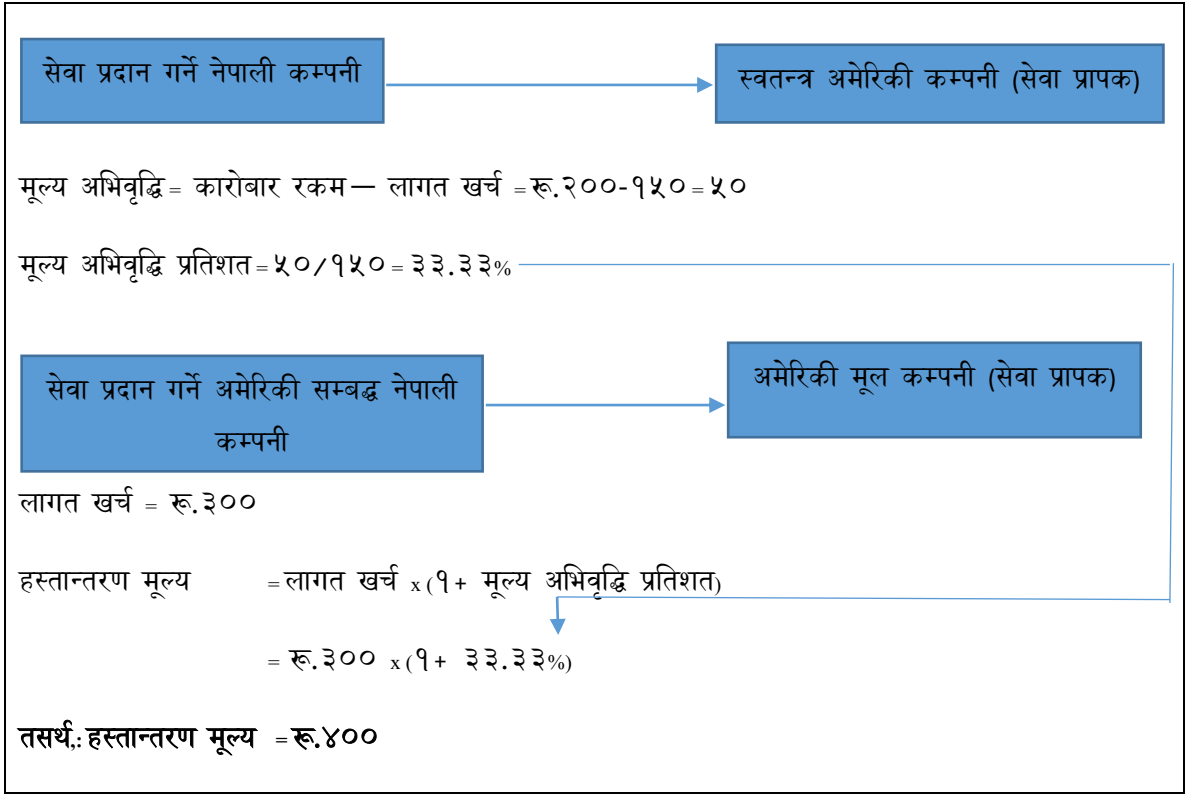
* वास्तविक खरिद मूल्य आर्म लेन्थ मूल्य भन्दा कम भएकोले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन आवश्यक पर्दैन।

- क) पुनः बिक्री मूल्य विधिको प्रयोग गर्नको लागि तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको छनौट गर्दा देहायको कुरालाई विचार गर्नुपर्दछ-
- तुलना गरीने कारोबार कुल मुनाफामा आधारभुत रूपमा फरक पार्ने तत्व हुनु हुदैन।
 - कुल मुनाफामा फरक परेको अवस्थामा आवश्यक समायोजन गर्न सकिने हुनुपर्दछ।
- ख) पुनः बिक्री मूल्य विधिमा तुलनात्मकता अध्ययनको लागि देहायबमोजिमका विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्दछ-
- कुल मुनाफालाई फरक पार्ने लागत मूल्य गणनामा समावेश भएका खर्चहरू, लेखाङ्कन विधि, व्यवस्थापनको दक्षता, व्यवसायको परिपक्वताको स्तर जस्ता विषयहरू।
 - बिक्री गर्नेले वस्तुको तात्त्विक रूपमा मूल्य बढ्ने कार्यहरू गरेको भए सो कार्यहरू जस्तै:- ट्रेड मार्क, ब्राण्ड जस्ता अमूर्त सम्पत्तिहरूको सिर्जना, बिक्री गर्नुभन्दा अगाडि थप प्रोसेसिङ्ग कार्यहरू गरेको भए सो कार्य।
 - बिक्री गर्नेले सम्पादन गरेको क्रियाकलापका तहहरू जस्तै- वितरक, थोक विक्रेता, खुद्रा विक्रेता।
 - बिक्रीको पूर्ण अधिकार (Exclusive Right) रहेको छ वा छैन।
- ग) पुनः बिक्री मूल्य विधि देहायको कारोबारमा प्रयोग गर्न उपयुक्त हुन्छ-
- ट्रेडमार्क, ब्राण्ड जस्ता अमूर्त सम्पत्तिहरू नभएका सीमित जोखिम लिएर वस्तुको बिक्री वितरणसम्बन्धी कार्य गर्ने कारोबार।
 - लागत खर्चको आधारमा तुलना गर्न सकिने तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार उपलब्ध भएको अवस्थामा।

५.३ मूल्य अभिवृद्धि विधि (Cost plus Method)

मूल्य अभिवृद्धि विधिअनुसार सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच भएको कारोबारमा वस्तु वा सेवाको आपूर्ति गर्ने पक्षले व्यहोरेको प्रत्यक्ष लागतमा तुलनीय कारोबारमा भएको मूल्य अभिवृद्धि प्रतिशत जोडी सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्य निकालिन्छ। यो विधिमा परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) को कुल लागत खर्चलाई आधार मूल्यको रूपमा लिईन्छ। उक्त आधार मूल्यमा तुलनीय स्वतन्त्र कारोबार (Comparable uncontrolled Transaction) मा भएको मूल्य अभिवृद्धि (Cost Plus) लाई नियन्त्रित कारोबारमा समेत हुनुपर्ने मूल्य अभिवृद्धि को रूपमा लिईन्छ। आधार मूल्यमा हुनुपर्ने मूल्य अभिवृद्धि जोडी सम्बद्ध व्यक्तिलाई आपूर्ति गर्ने वस्तु तथा सेवाको लागि परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) ले कायम गर्नुपर्ने स्वतन्त्र सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको हस्तान्तरण मूल्य निकालिन्छ।

उदाहरण-

उदाहरण ५.३.१

जानकी नेपाल लि. (जर्जिया लि. को सहायक कम्पनी) ले अमेरिकामा अवस्थित मुख्य कम्पनी जर्जिया लि.लागायत अन्य कम्पनीहरूलाई कल सेन्टर सुविधा प्रदान गर्ने रहेछ। उक्त लि. ले आफ्नो मुख्य कम्पनी जर्जिया लि.लाई प्रति घण्टा अमेरिकी डलर ६० को दरले बीजक जारी गर्दछ।

उक्त लि.ले टेक्सास लि.लाई त्यस्तै प्रकारको सेवा प्रदान गर्दछ र प्रति घण्टा अमेरिकी डलर ८० को दरले बीजक जारी गर्दछ। उक्त सेवा वापत पाउनु पर्ने भुक्तानी जर्जिया लि.ले तत्काल भुक्तान गर्दछ भने टेक्सास लि.ले ६० दिनको क्रेडिट सुविधा प्राप्त गर्दछ। जानकी नेपाल लि. लाई उक्त सेवा प्रदान गर्न प्रति घण्टा अमेरिकी डलर ३० प्रति व्यक्ति जम्मा लागत लाग्दछ जसमा अप्रत्यक्ष खर्च अमेरिकी डलर ६ समेत समावेश छ। उक्त कारोबार भएको समयमा क्रेडिट अवधिको वित्तीय लागत अमेरिकी डलर ६ प्रति महिनाका दरले लाग्ने रहेछ।

जानकी नेपालले जर्जिया लि. लाई सेवा प्रदान गर्दा थप ३०% मानव लागत लाग्ने रहेछ। यस अवस्थामा आर्म लेन्थ मूल्य निम्नानुसार गणना गर्नुपर्दछ।

विवरण

टेक्सास लि.को लागि प्रति घण्टा बीजक मूल्य
लागत खर्च
कुल खर्च

रकम (अमेरिकी डलरमा)

८०
३०

(-) अप्रत्यक्ष खर्च	६
प्रत्यक्ष खर्च	२४
(+) क्रेडिट अवधिको वित्तीय लागत अमेरिकी डलर ६ प्रति महिनाका दरले	१२
समायोजन पछिको लागत खर्च	३६
मूल्य अभिवृद्धि (बीजक मूल्य-समायोजन पछिको लागत खर्च)	४४
मूल्य अभिवृद्धि अनुपात	१२२.२३%
जर्जिया लि.को लागि लागत खर्च	
प्रत्यक्ष खर्च (३०% बढी) (२४+३०%)	३१.२०
मूल्य अभिवृद्धि (१२२.२२%)	३८.१४
आर्म लेन्थ मूल्य	६९.३४
जर्जिया लि.को लागि वास्तविक मूल्य	६०
हस्तान्तरण मूल्य समायोजन *	९.३४
*तसर्थ: जर्जिया लि. लाई जारी गरीएको वास्तविक बीजक मूल्य आर्म लेन्थ मूल्य भन्दा कम भएकोले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन गर्नु पर्दछ।	

उदाहरण ५.३.२	
मानौं काष्ठमण्डप प्रा.लि. (न्यूयोर्क इन्कपोरेशनको सहायक कम्पनी) ले संयुक्त राज्य अमेरिकामा अवस्थित न्यूयोर्क इन्कपोरेशन (प्रमुख कार्यालय) लाई सफ्टवेयर विकास र डाटावेस व्यवस्थापनसम्बन्धी सेवाहरू प्रदान गरेको रहेछ। उक्त सेवा प्रदान गर्न काष्ठमण्डप प्रा.लि. लाई अमेरिकी डलर १०००० लागत खर्च लागेको रहेछ। काष्ठमण्डप प्रा.लि.ले न्यूयोर्क इन्कपोरेशनलाई बीजक जारी गर्दा नेपालमा भएको लागत खर्चमा १५% मूल्य अभिवृद्धि गरी बीजक जारी गर्ने भनी एक आपसमा सहमति भएको रहेछ। यस्तै कारोबारमा संलग्न स्वतन्त्र व्यक्तिहरू बीच भने सेवा प्रदान गर्दा लागत खर्चमा ५०% मूल्य अभिवृद्धि गरी बीजक जारी गर्ने गरीदो रहेछ। लागत थप (Cost Plus Method) विधिको प्रयोग गरी देहायअनुसार सामान्य बजार व्यवहार मूल्य गणना गर्नु पर्दछ-	
विवरण	रकम (अमेरिकी डलरमा)
काष्ठमण्डप प्रा.लि. को लागत खर्च	१०,०००
मूल्य अभिवृद्धि १५%	१,५००
आय	११,५००
सामान्य बजार व्यवहार मूल्य=लागत खर्च x (१+स्वतन्त्र व्यक्तिहरू बीचको मूल्य अभिवृद्धि प्रतिशत)	
=१०००० x (१+५०%)	१५,०००
हस्तान्तरण मूल्य समायोजन*	३,५००
तसर्थ: काष्ठमण्डप प्रा.लि.(न्यूयोर्क इन्कपोरेशन को सहायक कम्पनी) ले न्यूयोर्क इन्कपोरेशन (प्रमुख कार्यालय) लाई जारी गरीएको वास्तविक बीजक मूल्य सामान्य बजार व्यवहार मूल्य भन्दा कम भएकोले मूल्य हस्तान्तरण समायोजन गर्नु पर्दछ।	

- क) मूल्य अभिवृद्धि विधिको प्रयोगको लागि तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको छनौट गर्दा देहायको कुरालाई विचार गर्नुपर्दछ-
- तुलना गरीने कारोबार मूल्य अभिवृद्धिमा आधारभुत रूपमा फरक पार्ने तत्व हुनु हुँदैन।
 - मूल्य अभिवृद्धिमा फरक परेको अवस्थामा आवश्यक समायोजन गर्न सकिने हुनुपर्दछ।
- ख) मूल्य अभिवृद्धि विधिको देहायको कारोबारमा प्रयोग गर्न उपयुक्त हुन्छ-
- उत्पादन कार्यको तह सीमित भएको वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्ने सम्बद्ध व्यक्तिबीच हुने कारोबार।
 - करारको आधारमा वस्तु उत्पादन गर्ने उत्पादक, सह उत्पादक, न्यून जोखिम बहन गर्न एसेम्बलिङ्ग उद्योगहरू।

५.४ कारोबारको खुद मुनाफा विधि (Transactional Net Margin Method)

कारोबारको खुद मुनाफा विधिअनुसार परीक्षण गरीने पक्षको सञ्चालन मुनाफाको उपयुक्त (Appropriate) आधार (लागत, बिक्री तथा सम्पत्ति) ले भाग गर्दा हुन आउने प्रतिशत खुद मुनाफालाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको सञ्चालन मुनाफाको त्यस्तै आधारसँगको मुनाफा अनुपातसँग तुलना गरी सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको कारोबार मूल्य निकालिन्छ। सामान्यतया यस्तो अनुपात लागतको आधारमा निकालिन्छ। परीक्षण गरीने पक्ष (Tested Party) को खरिद सम्बद्ध व्यक्तिसँग भएमा स्वतन्त्र व्यक्तिलाई गरीएको बिक्री मूल्यबाट खुद मुनाफा घटाएर सामान्य बजार व्यवहारअनुसार खरिद मूल्य निकालिन्छ भने बिक्री सम्बद्ध पक्षलाई भएमा खरिद तथा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष खर्चमा खुद मुनाफा जोडी सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको बिक्री मूल्य निकालिन्छ। सञ्चालन मुनाफाको रूपमा आयमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष खर्च घटाएपछिको तर ब्याज र कर घटाउनु अघिको मुनाफालाई लिईन्छ।

सेवा प्रदान गर्ने नेपाली कम्पनी

स्वतन्त्र अमेरिकी कम्पनी (सेवा प्राप्त)

खुद मूल्य अभिवृद्धि = कारोबार रकम - (प्रत्यक्ष खर्च + सञ्चालन खर्च) = रु.५५० - (४५० + ५०) = ५०
खर्च अनुसार खुद मूल्य अभिवृद्धि प्रतिशत = ५०/५०० = १०%

सेवा प्रदान गर्ने अमेरिकी सम्बद्ध नेपाली कम्पनी

अमेरिकी मूल कम्पनी (सेवा प्राप्त)

प्रत्यक्ष खर्च = रु.९००

सञ्चालन खर्च = रु.१००

हस्तान्तरण मूल्य = (प्रत्यक्ष खर्च + सञ्चालन खर्च) x (१ + खर्च अनुसार खुद मूल्य अभिवृद्धि प्रतिशत)

$$= (\text{रु.९००} + \text{रु.१००}) \times (१ + १०\%)$$

तसर्थ: हस्तान्तरण मूल्य = रु.११००

उदाहरण ५.४.१

काष्ठमण्डप लि. (क्यालिफोर्निया इन्कपोरेशन को सहायक कम्पनी) ले संयुक्त राज्य अमेरिकामा अवस्थित आफ्नो मुख्य कम्पनी क्यालिफोर्निया इन्कपोरेशनलाई सूचना प्रविधिसम्बन्धी सेवा प्रदान गर्दछ। उक्त कम्पनीको खुद सञ्चालन मुनाफा मुख्य कम्पनीलाई प्रदान गरेको सेवा समेत समावेश गर्दा १५% हुन आउँदछ।

यसै परिप्रेक्ष्यमा मान्यता प्राप्त दुईवटा डाटावेशमा खोजी गर्दा काष्ठमण्डप लि.को कारोबार स्थल नजिकै उस्तै प्रकृतिको सेवा प्रदान गर्ने पाँच वटा तुलनायोग्य स्वतन्त्र कम्पनीहरू भेटियो र उक्त कम्पनीहरूको औषत सञ्चालन मुनाफा १७% रहेछ।

तुलनायोग्य स्वतन्त्र कम्पनीहरूले धेरै पहिले देखि नै यस्ता प्रकृतिको सेवा दिदै आएका रहेछन्। सोही कारण उनीहरूले प्रदान गर्ने सेवा बढी प्रभावकारी हुने दावी गरी अन्य यस्तै सेवा प्रदान गर्ने कम्पनीहरूको तुलनामा सामान्यतया ३% सम्म बढी मुनाफा लिने रहेछ।

तुलनायोग्य स्वतन्त्र कम्पनीहरूको औषत खुद मुनाफालाई कारोबारको खुद मुनाफा विधि (Transactional Net Margin Method) प्रयोग गरी देहाय अनुसार समायोजन गर्दा आउने तुलनायोग्य स्वतन्त्र कम्पनीहरूको औषत खुद मुनाफा अनुपातसँग काष्ठमण्डप लि.को खुद मुनाफा तुलना गर्दा काष्ठमण्डप लि.को खुद मुनाफा अनुपात बढी भएकाले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन आवश्यक देखिदैन।

विवरण

खुद मुनाफा अनुपात

पाँच तुलनात्मक कम्पनीहरूको सञ्चालन मुनाफा

१७%

(-) सामान्य कम्पनीहरूले भन्दा बढी लिने मुनाफा समायोजन	३%
तुलनाको लागि खुद मुनाफा	१४%
काष्ठमण्डप लि.को खुद मुनाफा	१५%
हस्तान्तरण मूल्य समायोजन	०*
*काष्ठमण्डप लि.को खुद मुनाफा पाँच वटा तुलनायोग्य स्वतन्त्र कम्पनीहरूको समायोजित औषत खुद मुनाफा अनुपात भन्दा बढी भएकोले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन गर्न आवश्यक पर्दैन।	

क) कारोबारको खुद मुनाफा विधिको लागि लिइने सूचकहरू:

कारोबारको खुद मुनाफा विधिमा सामान्यतया सञ्चालन मुनाफालाई बिक्री, लागत र सम्पत्तिसँग तुलना गर्दा प्राप्त हुने नतिजालाई आधारको रूपमा लिइन्छ। यस विधिको प्रयोगमा देहायबमोजिमका सूचकहरूलाई आधारको रूपमा लिइन्छ-

Indicators	Method of calculation	Appropriateness
Return on Assets	Operating profit/Operating Assets	Production work and leasing work
Return on Capital employed	Operating profit/Capital employed	Production work and leasing work
Operating Margin	Operating profit/Sales	Sales Distribution activities
Return on total cost	Operating profit/Total cost	Manufacturing industry
Berry ratio	Gross profit/Operating expenses	Service Distributor
Return on Cost of goods sold	Gross profit/Cost of Goods sold	Manufacturing industry

ख) कारोबारको खुद मुनाफा विधिमा तुलनात्मकता विश्लेषणको लागि ध्यान दिनु पर्ने विषयहरू

- खुद मुनाफालाई प्रभाव पार्ने (व्यवसायमा प्रवेशको लागि अवरोधहरू, प्रतिस्पर्धाको अवस्था, व्यवस्थापनको प्रभावकारिता, व्यवसायको व्यवसायिक रणनीति, प्रतिस्थापन वस्तुको चुनौती, लागत संरचना तथा व्यवसायिक अनुभव जस्ता) विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्दछ।
- सारभुत रूपमा खुद मुनाफामा फरक पार्ने तत्वहरू भएमा आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।

ग) कारोबारको खुद मुनाफा विधि देहायको कारोबारमा प्रयोग गर्न उपयुक्त हुन्छ-

- कुल मुनाफासम्बन्धी तथ्याङ्क प्राप्त गर्न नसकी पुनः बिक्री मूल्य विधि तथा मूल्य अभिवृद्धि विधि प्रयोग गर्न नसकिने अवस्थामा।
- लेखाङ्कनमा भएको फरकका कारणले कुल मुनाफा फरक पर्ने अवस्थामा।

- उत्पादनसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कार्य गर्नका लागि इजाजतपत्र प्राप्त उत्पादक, उच्च जोखिम तथा बिक्री वितरण खर्च व्यहोर्ने वितरक कम्पनी, सम्बद्ध व्यक्तिमध्ये एक पक्षसँग अमूर्त सम्पत्तिको अधिकार भएमा।
- पुनः बिक्री मूल्य तथा मूल्य अभिवृद्धि विधिको नतिजा उपयुक्त भए वा नभएको जाँच गर्न समेत यो विधिको प्रयोग गरिन्छ।

५.५ कारोबारको आधारमा मुनाफाको विभाजन विधि (Transactional Profit Split Method)

कारोबारको मुनाफाको विभाजन विधिअनुसार नियन्त्रित कारोबार गर्ने व्यक्तिहरूको मुनाफा वा नोक्सानलाई संयुक्त रूपमा हिसाब गरी तुलनीय स्वतन्त्र व्यक्तिहरूले मुनाफा आर्जन गर्नको लागि आवश्यक महत्त्वपूर्ण आर्थिक आधारहरूमा गरेको मुनाफा विभाजनको अनुपातमा परीक्षण गरीने सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच मुनाफाको विभाजन गरिन्छ। तुलनीय कारोबार उपलब्ध नभएमा तुलनात्मकता अध्ययनअनुसार सम्पादन गरेको कार्य, प्रयोग भएको सम्पत्ति र बहन गरेको जोखिमको मूल्यको अनुपातको आधारमा मुनाफाको विभाजन गरिन्छ। दुई भन्दा धेरै सम्बद्ध पक्षहरू भएको अवस्थामा कम जटिल, अमूर्त सम्पत्ति धारण नगर्ने पक्षलाई अन्य विधिद्वारा सामान्य बजार व्यवहार मूल्यअनुसारको मुनाफा विभाजन गरी बाँकी रहेको मुनाफालाई यस विधिअनुसार बाँडफाँट गरिन्छ।

उदाहरण ५.५.१

संयुक्त राज्य अमेरिकामा अवस्थित फ्लोरिडा इनकर्पोरेशनले आफ्नो एक ग्राहकबाट लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित र सरल बनाउन विशिष्ट प्रकृतिको लेखाको सफ्टवेयर निर्माण गर्ने भनी अमेरिकी डलर २०० मिलियनमा सम्झौता गरेको रहेछ। उक्त सफ्टवेयर फ्लोरिडा इनकर्पोरेशनले अमेरिकामा आफैँ एकलैले निर्माण गर्दा बढी लागत लाग्ने भएकाले आफ्नो सहायक कम्पनीहरूको सहयोगमा निर्माण गर्ने निर्णय गरेको रहेछ। फ्लोरिडा इनकर्पोरेशनले उक्त सफ्टवेयर निर्माणको कार्य सम्पादन गर्न ५०% कार्य आफैँ गर्ने बाँकी कार्य इन्डिया र नेपालमा रहेका आफ्ना सहायक कम्पनीलाई गराउने गरी उनीहरूले क्रमशः ३०% र २०% कार्य गर्ने गरी निजहरूसँग सम्झौता गरेको रहेछ। नेपालमा रहेको सहायक कम्पनीले सम्झौताअनुसारको २०% कार्य गर्न नेपालमा अमेरिकी डलर १० मिलियन खर्च गरी आफ्नो मुख्य कम्पनी फ्लोरिडा इनकर्पोरेशनलाई उक्त कार्य सम्पादन गरे बापत अमेरिकी डलर १५ मिलियनको बीजक जारी गरेको रहेछ।

फ्लोरिडा इनकर्पोरेशनलाई उक्त विशिष्ट प्रकृतिको लेखाको सफ्टवेयर निर्माण र विकास गरी ग्राहकलाई बिक्री गर्दा सम्पूर्ण खर्च कट्टा गर्दा कुल अमेरिकी डलर ६० मिलियन मुनाफा आर्जन हुने रहेछ।

कारोबारको लाभ विभाजन विधि (Transactional Profit Split Method) प्रयोग गरी देहायअनुसार बजार मूल्य (Arm's length Price) गणना गर्दा नेपालको सहायक कम्पनीले आफ्नो मुख्य कम्पनीलाई जारी गरेको बीजक मूल्य बजार मूल्य (Arm's length Price) भन्दा कम भएकाले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन आवश्यक देखिन्छ।

उपलब्ध विवरण अनुसार बजार मूल्य (Arm's length Price) को गणना निम्नानुसार गर्नु पर्दछः-	
विवरण	रकम (अमेरिकी डलर मिलियनमा)
फ्लोरिडा इनकर्पोरेशन (मुख्य कम्पनी) को कुल मुनाफा	६०
नेपालको सहायक कम्पनीको योगदान	२०%
नेपालको सहायक कम्पनीको स्वतन्त्र बजार व्यवहार मुनाफा	१२
नेपालको सहायक कम्पनीको खर्च	१०
स्वतन्त्र बजार व्यवहार मूल्य (Arm's length Price)	२२
वास्तविक रूपमा जारी गरेको बीजक मूल्य	१५
हस्तान्तरण मूल्य समायोजन*	७*

*नेपालको सहायक कम्पनीले आफ्नो मुख्य कम्पनीलाई जारी गरेको बीजक मूल्य बजार मूल्य (Arm's length Price) भन्दा कम भएकाले हस्तान्तरण मूल्य समायोजन (Transfer Pricing Adjustment) आवश्यक देखिन्छ।

- क) तुलना गरीने स्वतन्त्र कारोबार उपलब्ध नभएमा यस विधिअनुसार मुनाफाको विभाजन गर्दा अद्वितीय र मूल्यवान सिर्जनामा उपयोग हुने देहायबमोजिमका सूचकका आधारमा गर्ने गरिन्छ-
- **सम्पत्तिका आधारमा विभाजन-** सम्पत्तिको सिर्जनासँग मूर्त तथा अमूर्त सम्पत्तिको सम्बन्धलाई आधार लिईन्छ।
 - **लागतमा आधारित विभाजन-** मूल्य सिर्जनामा खर्चको सम्बन्धको आधारलाई लिईन्छ। जस्तै बजारसम्बन्धी अमूर्त सम्पत्ति भएमा बिक्री वितरण खर्चको आधारमा रोयल्टी भएमा अनुसन्धान तथा विकास खर्चको आधारमा विभाजन गर्न सकिन्छ।
- ख) मुनाफा बाँडफाँट विधिको प्रयोग देहायका विशेषता भएका कारोबारहरूमा उपयुक्त हुन्छ।
- नियन्त्रित कारोबारमा संलग्न प्रत्येक सम्बद्ध व्यक्तिको विशिष्ट तथा महत्त्वपूर्ण योगदान भएमा।
 - सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच भएको कारोबार छुट्याउन नसकिने किसिमले एकीकृत भएको भएमा।
 - आर्थिक रूपमा महत्त्वपूर्ण जोखिम दुवै पक्षले बहन गरेको भएमा।
 - व्यवसायसँग सम्बन्धित अमूर्त सम्पत्तिको प्रयोग दुवै पक्षले गरेको भएमा।

५.६ सामान्य बजार व्यवहार मूल्यको निर्धारण (Determination of Arm's length price)

तुलनात्मकता विश्लेषणको आधारमा उपयुक्त तुलनीय कारोबारको छनौट गरी उपयुक्त सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारण विधिको प्रयोग गरी तुलनाको लागि आवश्यक वित्तीय सूचकहरू निकालिन्छ। यसरी निकालिएका सूचकहरूमध्ये सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको सूचक कति

हो अथवा कुन हो भनी पहिचान गर्नुपर्ने हुन्छ। यसको लागि देहायबमोजिमका विधिहरू प्रयोग गर्नुपर्दछ-

क) दायरा विधि

सात वा सोभन्दा बढी तुलनीय कारोबार भएको अवस्थामा दायरा विधिको प्रयोग गर्नुपर्नेछ। यस विधिको प्रयोजनको लागि न्यूनतम ३५ प्रतिशत र अधिकतम ६५ प्रतिशतलाई बजार व्यवहारअनुसारको दायरा मान्नु पर्नेछ। यो विधिअनुसार तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको क्रमअनुसार न्यूनतम तथा अधिकतम दायराभिन्न वा उक्त दायरामा परेको न्यूनतम वा अधिकतम वित्तीय सूचक भन्दा सोको ५ प्रतिशत कम वा बढी क्षेत्रभिन्न परीक्षण गरीने पक्षका वित्तीय सूचकहरू परेमा सामान्य बजार व्यवहारअनुसार कारोबार भएको मानिन्छ। उक्त दायराभिन्न नपरेमा सामान्य बजार व्यवहारअनुसार कारोबार नभएको मानी आवश्यक समायोजन गर्नुपर्दछ।

परीक्षण गरीने पक्षको कारोबार उपरोक्त दायराभिन्न नपरेमा तुलनीय कारोबारहरूको मध्यिका सूचकलाई आधार लिई सोमा परीक्षण गरीने पक्षको वित्तीय सूचकको फरक निकाली उक्त फरक बराबरको रकमलाई आवश्यक समायोजन गरी कर निर्धारण गरीनेछ।

उदाहरण ५.६.१

मानौं, अपि लि. सफ्टवेयर विकास गर्ने व्यवसायमा संलग्न छ। अपि लि. को मुख्य कार्यालय, एडोब इनकॉर्पोरेशन अमेरिकामा अवस्थित छ। अपि लि. ले आफ्नो मुख्य कार्यालयलाई सफ्टवेयरसम्बन्धी सेवा प्रदान गर्दछ। आर्थिक विश्लेषणमा यो वर्ष जम्मा ८ वटा तुलनायोग्य कम्पनीलाई समावेश गरीएको छ।

उल्लेखित आठ कम्पनीको तुलनात्मक सञ्चालन मुनाफा निम्नानुसार छ-

क्र. सं.	सञ्चालन मुनाफा
कम्पनी १	१२.४४%
कम्पनी २	६.०० %
कम्पनी ३	९.८६%
कम्पनी ४	१०.८७ %
कम्पनी ५	३६.१३ %
कम्पनी ६	७.७१ %
कम्पनी ७	२१.३० %
कम्पनी ८	५.३२ %

पहिलो कदम

कम्पनी	८	२	६	३	४	१	७	५
सञ्चालन	५.३२	६	७.७१	९.८६	१०.८७	१२.४४	२१.३०	३६.१३
मुनाफा								

दोस्रो कदम

तल्लो दायरा = डाटासेटमा डाटा पोइन्टको कुल संख्या × (३५/१००)

माथिल्लो दायरा = डाटासेटमा डाटा पोइन्टको कुल संख्या × (६५/१००)

३५ पर्सेन्टाईल को डाटा पोइन्ट = $८ \times ०.३५ = २.८$

तेस्रो (३) स्थानमा राखिएको सञ्चालन मुनाफा = ७.७१%

६५ पर्सेन्टाईल को डाटा पोइन्ट = $८ \times ०.६५ = ५.२$

छैठौं (६) स्थानमा राखिएको सञ्चालन मुनाफा = १२.४४%

अब यहाँ:

आर्म लेन्थ दायरा ७.७१% देखी १२.४४% हुनेछ।

तेस्रो कदम

(क) यदि अर्न्तराष्ट्रिय कारोबारको मूल्य ७.७१% वा सो भन्दा बढी र १२.४४% वा सो भन्दा कम भएमा, त्यसलाई दायरा भित्र रहेको मानिनेछ।

(ख) यद्यपि, यदि अर्न्तराष्ट्रिय मूल्य आर्म लेन्थ दायराबाट सोको ५% ले बाहिर गएको खण्डमा, आर्म लेन्थ मूल्य हिसाब गर्न डाटासेटको मध्यिका लाई लिईनेछ।

केश १: मानौं उक्त कम्पनीको उक्त कारोबारमा सञ्चालन मुनाफा ८ प्रतिशत रहेमा सो कारोबार सामान्य बजार मूल्यअनुसार भएको मानिनेछ।

केश २: मानौं उक्त कम्पनीको उक्त कारोबारमा सञ्चालन मुनाफा ७.५ प्रतिशत रहेमा सो मुनाफा तल्लो दायराभन्दा ५ प्रतिशत कमको क्षेत्र भित्र रहेकोले सो कारोबार सामान्य बजार मूल्यअनुसार भएको मानिनेछ।

केश ३: मानौं उक्त कम्पनीको उक्त कारोबारमा सञ्चालन मुनाफा ४ प्रतिशत रहेमा सो मुनाफा तल्लो दायराभन्दा ५ प्रतिशत कमको क्षेत्र भित्र नपर्ने भएकोले निम्न बमोजिम समायोजन मूल्य गणना गर्नु पर्दछ-

डाटा सेटको मेडियन = $(८+१)/२ = ४.५,$

त्यसैले, मध्यक मूल्य = $(९.८६\% + १०.८७)/२$

= १०.३७%

त्यसैले, आर्म लेन्थ मूल्य भनेको १०.३७% र समायोजन मूल्य निम्नानुसार हुनु पर्दछ।

$१०.३७\% - ४ = ६.३७\%$

ख) औसत विधि

छ वटा वा सो भन्दा कम तुलनीय कारोबार भएमा औसत विधिको प्रयोग गर्नुपर्नेछ। यस विधिअनुसार तुलनीय कारोबारको उपयुक्त सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधिअनुसार निकालिएको वित्तीय सूचकहरूको औसत निकालिन्छ। परीक्षण गरीने पक्षको सूचक तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको औसत वित्तीय सूचकभन्दा ५ प्रतिशत घटी वा बढी भएमा सोलाई सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको कारोबार भएको मान्नु पर्दछ। सो भन्दा बढी फरक परेमा सामान्य बजार व्यवहारअनुसार नभएको कारोबार मानिनेछ। यसरी सामान्य बजार व्यवहारअनुसार नभएको कारोबारको वित्तीय सूचकलाई तुलनीय स्वतन्त्र कारोबारको औसत वित्तीय सूचकसँग फरक निकाली उक्त फरकलाई समायोजन तथा कर निर्धारण गरिन्छ।

उदाहरण ५.६.२

मानौं, अल्फा लि. सफ्टवेयर विकास गर्ने व्यवसायमा संलग्न छ। अल्फा लि. को मुख्य कार्यालय, एडोब इनकॉर्पोरेशन अमेरिकामा अवस्थित छ। अल्फा लि. ले आफ्नो मुख्य कार्यालयलाई सफ्टवेयरसम्बन्धी सेवा प्रदान गर्दछ। अल्फा लि.ले जस्तै कारोबार गर्ने यो वर्ष जम्मा ५ वटा तुलनात्मक कम्पनीहरूको सञ्चालन मुनाफाको तथ्याङ्क उपलब्ध रहेछ। उक्त कम्पनीहरूको तुलनात्मक सञ्चालन मुनाफा निम्नानुसार छ।

क्र. सं.	सञ्चालन मुनाफा
कम्पनी १	१२.४४%
कम्पनी २	६.०० %
कम्पनी ३	९.८६%
कम्पनी ४	१०.८७ %
कम्पनी ५	३६.१३ %

पहिलो कदम

पाँच कम्पनीको औषत सञ्चालन मुनाफा = $\frac{१२.४४\%+६.००\%+९.८६\%+१०.८७\%+३६.१३\%}{५}$

$$= १५.०६\%$$

दोस्रो कदम

केश १: यदि अल्फा लि.को सञ्चालन मुनाफा ($१५.०६\% \times ९५\% = १४.३\%$) वा सो भन्दा बढी भएमा, त्यसलाई दायरा भित्र रहेको मानिनेछ।

केश २: मानौं, अल्फा लि. को सञ्चालन मुनाफा १०% मात्र भएको खण्डमा,

$$\text{सामान्य बजार व्यवहार (आर्म लेन्थ) मूल्य सँगको फरक} = (१५.०६\% - १०\%)$$

$$= ५.०६\%$$

त्यसैले, अल्फा लि.को सञ्चालन मुनाफा आर्म लेन्थ मूल्य भन्दा कम देखिएकाले सञ्चालन मुनाफामा ५.०६% समायोजन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

परिच्छेद-६

हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणसम्बन्धी कागजात (Transfer Pricing Documentation)

६.१ कारोबारको लेखाङ्कन तथा अभिलेख

ऐनको दफा ७७ मा आयकर ऐन तथा ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली कार्यान्वयनको लागि विभागले आवश्यक पर्ने सूचना, विवरण तथा जानकारी समावेश हुने गरी आवश्यक कागजातको ढाँचा तोक्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। ऐनको सोही व्यवस्था बमोजिम करदाताहरूले सम्बद्ध व्यक्तिहरूसँग गरेको सीमापार नियन्त्रित कारोबारको अभिलेख यस निर्देशिकाको अनुसूची-१ र अनुसूची २ बमोजिमका थप कागजातहरू राख्नुपर्ने छ। तर यस्तो कारोबार वार्षिक रू.दश करोड भन्दा कम सीमापार नियन्त्रित कारोबार भएका करदातालाई यो व्यवस्था अनिवार्य गरीएको छैन।

कागजातको ढाँचा सम्बन्धमा ऐनको दफा ७७ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली बमोजिम आवश्यक पर्ने तथा यस ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने सूचना, विवरण तथा जानकारीहरू समावेश हुने गरी विभागले समय समयमा आवश्यक कागजात, आय विवरण लगायतका विवरणहरू, कर कट्टी विवरण दाखिला गर्ने तरिका र ढाँचा तथा अभिलेखको ढाँचा तोक्न सक्नेछ।

उपदफा (२) विभागले उपदफा (१) बमोजिमका ढाँचाहरू सर्वसाधारणको जानकारीको लागि विभागमा र विभागले निर्धारण गरेका अन्य स्थानमा तथा अन्य माध्यमबाट उपलब्ध गराउनेछ।

उपदफा (३) विभागले कुनै व्यक्तिले विभागमा पेश गर्नुपर्ने सूचना वा विवरण वा कागजात विद्युतीय माध्यमबाट पेश गर्नुपर्ने गरी तोक्न सक्नेछ।

ऐनको दफा ८१ मा विभागद्वारा तोकिएका आवश्यक कागजातहरू करदाताले नेपालमा खडा गरी राख्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ। तसर्थ, यस निर्देशिकाको अनुसूची-१ मा तोकिएका कागजातहरू करदाताले तयार गरी विभागले माग गरेको तथा हेर्न चाहेको बखत हेर्न सक्ने गरी सुरक्षित राख्नु पर्दछ। उल्लेखित कागजातहरू नेपालमा खडा गरी नराखेमा ऐनमा भएको व्यवस्थाअनुसार शुल्क लाग्नेछ।

कागजातको अभिलेख राख्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा ८१ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) यस ऐन बमोजिम कर बुझाउनु पर्ने दायित्व भएको प्रत्येक व्यक्तिले विभागबाट तोकिएको प्रकार, ढाँचा, लेखापरीक्षणको प्रमाणीकरण वा अन्य प्रकारले गर्नुपर्ने प्रमाणीकरण तथा

प्रमाणित गर्ने कागजातहरूका अतिरिक्त देहायबमोजिमका आवश्यक कागजातहरू नेपालमा खडा गरी राख्नु पर्नेछ-

- (क) यस ऐन बमोजिम विभागमा पेश गर्नुपर्ने आय विवरण वा अन्य कुनै कागजातहरूलाई पुष्ट्याई गर्ने आवश्यक सूचना तथा कागजात,
- (ख) निजले बुझाउनु पर्ने कर निर्धारण गर्न सघाउ पुऱ्याउने कागजात,
- (ग) खर्च कट्टीलाई पुष्ट्याई गर्ने कागजात।

उपदफा (२) विभागले लिखित रूपमा सूचना जारी गरी अन्यथा तोकेकोमा बाहेक यस दफा बमोजिमका कागजातहरू सम्बन्धित आय वर्ष समाप्त भएको मितिले पाँच वर्षको अवधिसम्म सुरक्षित राख्नु पर्नेछ।

उपदफा (३) उपदफा (१) बमोजिमको कुनै कागजात नेपाली वा अंग्रेजी भाषामा नभएमा विभागले लिखित सूचना जारी गरी सम्बन्धित व्यक्तिलाई निजको आफ्नै खर्चमा त्यस्तो कागजातलाई प्रचलित कानूनबमोजिम मान्यता प्राप्त अनुवादकबाट नेपाली भाषामा गरीएको अनुवादप्रति पेश गर्न लगाउन सक्नेछ।

उपदफा (४) विभागले मापदण्ड र प्रक्रिया तोकी कुनै व्यक्तिले विद्युतीय माध्यमबाट बीजक जारी गर्न र उपदफा (१) बमोजिम राख्नु पर्ने कागजातहरू विद्युतीय माध्यमबाट राख्न स्वीकृति दिन सक्नेछ।

६.२ लेखापरीक्षकबाट प्रमाणीकरण

सम्बद्ध व्यक्तिहरूसँग सीमापार नियन्त्रित कारोबार गर्ने करदाताले यस निर्देशिकाको अनुसूची-१ मा तोकिएका कागजातहरू अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा लेखापरीक्षकबाट प्रमाणीकरण गराउनु पर्दछ।

६.३ लेखापरीक्षकको योग्यता

६.३.१ नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स ऐन, २०५३ को परिच्छेद-४ बमोजिम नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स संस्थामा दर्ता भई ऐ. ऐनको दफा २८ बमोजिम पेशागत प्रमाणपत्र लिएको व्यक्तिले मात्र यस निर्देशिकामा तोकिए बमोजिमको कागजात प्रमाणीकरण गर्न पाउनेछ।

६.३.२ सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच रु.५० करोडभन्दा बढी वस्तु वा सेवा वा दुबैको खरिद र बिक्रीको सीमापार कारोबार भएको अवस्थामा वित्तीय/कर लेखा परीक्षण गर्ने लेखापरीक्षक भन्दा छुट्टै लेखापरीक्षकबाट प्रमाणीकरण गराउनु पर्नेछ। यस्तो लेखापरीक्षक लेखापरीक्षण क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्ष कार्य गरेको हुनुपर्दछ।

६.४ विवरणको दाखिला

ऐनको दफा ९६ बमोजिम प्रत्येक व्यक्तिले आय विवरण पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। यसरी विवरण पेश गर्दा ऐनको उक्त दफामा तोकिएको अतिरिक्त विभागले अन्य सूचना तथा जानकारी समेत समावेश गर्नुपर्ने गरी तोकेमा सो समेत समावेश गरी विवरण पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। तसर्थ, यस निर्देशिकाको पालना गर्नुपर्ने व्यक्तिले यस निर्देशिकाको अनुसूची-२ बमोजिम लेखापरीक्षकले प्रमाणित गरेको विवरण आय विवरण साथ पेश गर्नुपर्नेछ। आय विवरण साथ यस निर्देशिकाको अनुसूची-२ बमोजिमको कागजात पेश नगरेमा ऐनमा भएको व्यवस्थाअनुसार शुल्क लाग्नेछ।

आय विवरण सम्बन्धमा ऐनको दफा ९६ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) प्रत्येक व्यक्तिले आय वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्रमा दफा ९७, ९८ र १०० को अधीनमा रही सो वर्षको आय विवरण विभागले तोकेको स्थानमा दाखिला गर्नुपर्नेछ।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिमको आय विवरण देहायबमोजिम हुनुपर्नेछ-

(क) देहायका कुरा खुलाई विभागबाट तोकिएको तरिका र ढाँचामा तयार गर्नुपर्नेछ:

(१) प्रत्येक रोजगारी, व्यवसाय वा लगानीबाट सो व्यक्तिको सो वर्षमा भएको निर्धारण योग्य आय र त्यस्तो आयको स्रोत,

(२) सो वर्षमा सो व्यक्तिको कर योग्य आय र सो आयमा दफा ३ को खण्ड (क) मा उल्लिखित व्यक्तिलाई लाग्ने कर,

(३) गैर बासिन्दा व्यक्तिको नेपालमा रहेको विदेशी स्थायी संस्थापनले सो आय वर्षमा विदेश पठाएको आय र सो आयमा लाग्ने कर,

(४)

(५)

(६) विभागले तोकेको अन्य कुनै सूचना तथा जानकारी।

उपदफा (३) कुनै व्यक्तिले कर्मचारीको हैसियतले बाहेक कुनै भुक्तानी लिएर कुनै अर्को व्यक्तिको आय विवरण वा आय विवरणसाथ संलग्न हुनुपर्ने कागजात वा विवरण तयार पारेमा वा तयार पार्न सहयोग गरेमा त्यस्तो व्यक्तिले देहायको कुरा प्रमाणित गर्नुपर्नेछ-

(क) अर्को व्यक्तिले दफा ८१ बमोजिम राखेको कागजातहरू जाँच गरेको, र

(ख) विवरण वा जानकारीले सम्बन्धित परिस्थितिलाई वास्तविक रूपमा प्रतिबिम्बित गरेको।

उपदफा (४) उपदफा (३) बमोजिम विवरण प्रमाणित गर्नुपर्ने व्यक्तिले विवरण प्रमाणित गर्न ईन्कार गरेमा त्यसरी ईन्कार गर्नुका कारणहरू लिखित रूपमा उल्लेख गरी जसको आय विवरण प्रमाणित गरी दिनु पर्ने हो सो व्यक्तिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।

उपदफा (५) देहायका अवस्थामा उपदफा (१) बमोजिम कुनै आय वर्षको आय विवरण दाखिल गर्नुपर्ने म्यादभन्दा अगावै दफा १०० को अधीनमा रही विभागले कुनै व्यक्तिलाई दिएको लिखित सूचनामा उल्लिखित म्यादभित्र सो आय वर्ष वा आय वर्षको कुनै भागको आय विवरण दाखिल गराउन सक्नेछ-

- (क) सो व्यक्ति टाट पल्टिएमा, ऋणमा डुबेमा वा बिघटन भएमा,
- (ख) सो व्यक्तिले अनिश्चित समयका लागि नेपाल छोड्ने भएमा,
- (ग) सो व्यक्तिले कुनै कारणले नेपालमा गरीरहेको कार्य छोड्न लागेमा, वा
- (घ) विभागले अन्यथा उपयुक्त सम्झेमा।

उपदफा (६) कुनै व्यक्तिले विभागमा म्यादभित्र पेश गरेको आय विवरण अन्यथा भई संशोधन गर्न चाहेमा विवरण पेश गरेको मितिले तीस दिनभित्र विभागले तोकेको प्रक्रिया बमोजिम आय विवरण संशोधन गर्न सक्नेछ।

परिच्छेद-७
हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणको प्रशासन
(Transfer Pricing Administration)

७.१ कारोबारको परीक्षणसम्बन्धी व्यवस्था

ऐनको दफा १०१ मा विभागले संशोधित कर निर्धारण गर्ने व्यवस्था रहेको छ। विभागलाई करदाता स्वयंले निर्धारण गरेको हस्तान्तरण मूल्य सामान्य बजार व्यवहारअनुसार नभएको भन्ने लागेमा ऐनको दफा ३३ तथा १०१ बमोजिम संशोधित कर निर्धारण गर्न तथा आवश्यक समायोजन गर्न सक्नेछ। संशोधित कर निर्धारणको प्रक्रिया ऐनको दफा १०१, १०२ तथा आयकर निर्देशिका, २०६६ (संशोधनसहित) तथा विभागले जारी गरेका परिपत्र र निर्देशनहरू बमोजिम हुनेछ।

संशोधित कर निर्धारण सम्बन्धमा ऐनको दफा १०१ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) दफा ९९ वा १०० बमोजिम कर निर्धारण भएको व्यक्तिको करको दायित्व यस ऐनको उद्देश्य बमोजिम न्यायोचित आधारमा समायोजन गर्न विभागले संशोधित कर निर्धारण गर्न सक्नेछ।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिम गरीएको संशोधित कर निर्धारणमा पुनः संशोधन गर्न विभागले उपयुक्त ठानेमा न्यायोचित आधारमा जतिपटक पनि संशोधन गर्न सक्नेछ।

उपदफा (३) विभागले उपदफा (१) वा (२) बमोजिम कर निर्धारण गर्दा देहायको मितिले चार वर्षभित्र गरीसक्नु पर्नेछ-

(क) दफा ९९ बमोजिम कर निर्धारण भएकोमा आय विवरण पेश गर्नुपर्ने मिति,

(ख) दफा १०० को उपदफा (२) बमोजिम कर निर्धारण गरीएकोमा कर निर्धारण गरीएको व्यक्तिलाई दफा १०२ बमोजिम कर निर्धारणको सूचना दिएको मिति,

(ग) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम कर निर्धारण गरीएकोमा उपदफा (१) बमोजिम संशोधन गरीएको साबिकको कर निर्धारणसँग सम्बन्धित खण्ड (क) वा (ख) मा उल्लिखित मिति।

उपदफा (४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जालसाजीले गर्दा कुनै व्यक्तिको कर निर्धारण गलत ढंगबाट भएको रहेछ भने जुनसुकै बखत विभागले त्यस्तो कर निर्धारणमा संशोधन गर्न सक्नेछ। यसरी संशोधन गर्दा जालसाजी गरी विवरण राखेको वा कर निर्धारण गरेको जानकारी प्राप्त भएको एक वर्षभित्र संशोधन गरीसक्नु पर्नेछ।

उपदफा (५) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि राजस्व न्यायाधिकरण वा अन्य अधिकारप्राप्त अदालतहरूबाट कर निर्धारण संशोधन गरीएको वा निर्धारित कर घटाइएको अवस्थामा सो हदसम्म विभागले त्यस्तो कर निर्धारणमा संशोधन गर्न सक्ने छैन।
तर पुनः छानबिन गर्ने आदेश दिएमा संशोधन गर्न बाधा पुगेको मानिने छैन।

उपदफा (६) यस दफा बमोजिम कर निर्धारणमा संशोधन गर्दा विभागले त्यसरी संशोधन गर्नु परेको आधार स्पष्ट खुलाई सो व्यक्तिलाई लिखित सूचना दिई त्यस्तो कर निर्धारण सम्बन्धमा सफाइको सबुत प्रमाण पेश गर्न पन्ध्र दिनको म्याद दिनु पर्नेछ।

कर निर्धारणको सूचना सम्बन्धमा ऐनको दफा १०२ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-
१०२ विभागले देहायका कुराहरू खुलाई दफा १०० को उपदफा (२) अथवा १०१ बमोजिम गरेको कर निर्धारणको लिखित सूचना कर निर्धारण गरीएको व्यक्तिलाई दिनु पर्नेछ।
(क) कर निर्धारणसँग सम्बन्धित आय वर्ष वा अवधिको लागि दफा ३ को खण्ड (क) र (ख) मा उल्लिखित व्यक्तिले दाखिला गर्नुपर्ने र दाखिला गर्न बाँकी निर्धारित कर,
(ख) खण्ड (क) मा उल्लिखित कर निर्धारणमा कर गणना गरीएको तरिका,
(ग) विभागले कर निर्धारण गर्नु परेको कारण,
(घ) दाखिला गर्न बाँकी निर्धारित कर दाखिल गर्नुपर्ने समय, र
(ङ) कर निर्धारण उपर चित्त नबुझेमा उजुरी गर्ने समय, स्थान र तरिका।

७.२ शुल्क, ब्याज तथा जरिवाना

करदाताले ऐनले तोकेको तथा विभागले ऐन बमोजिम तोकेको कागजात नराखेमा, विवरण दाखिला नगरेमा ऐनको दफा ११७ बमोजिमको शुल्क लाग्नेछ। त्यस्तै, किस्ताबन्दी रूपमा कर दाखिला गर्ने करदाताले उक्त किस्ताबन्दी रकम समयमा दाखिला नगरेमा ऐनको दफा ११८ बमोजिमको ब्याज लाग्नेछ। त्यसैगरी, यस ऐन बमोजिम लाग्ने कर समयमा दाखिला नगरेमा दफा ११९ बमोजिमको ब्याज लाग्नेछ। करदाताले दाखिला गरेको कर घटी भएको पाइएमा दफा १२० बमोजिमको शुल्क समेत लाग्नेछ।

कागजात नराखेमा वा विवरण वा आय विवरण दाखिला नगरेमा शुल्क लाग्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा ११७ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ।

उपदफा (२) कुनै व्यक्तिले कुनै आय वर्षको दफा ८१ बमोजिम राख्नु पर्ने कागजात नराखेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई त्यस्तो कागजात नराखेको वर्षको लागि कुनै आय वर्षको आयको गणना गर्दा कुनै रकम कटाई पाउने भए त्यस्तो रकम नकटाई र रकमहरू समावेश गर्नुपर्ने भए

त्यस्तो रकम समावेश गरी हुने निर्धारण योग्य आयको रकमको शून्य दशमलव एक प्रतिशतले हुने रकम वा एक हजार रूपैयाँमध्ये जुन बढी हुन्छ सो रकम शुल्क लाग्नेछ।

किस्ताबन्दीमा दाखिला गर्नेले अनुमानित कर कम हुने गरी बुझाएमा ब्याज लाग्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा ११८ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) कुनै व्यक्तिले कुनै आय वर्षमा दफा ९४ बमोजिम दाखिला गर्नुपर्ने किस्ता रकम सम्बन्धमा खण्ड (क) मा उल्लिखित रकमभन्दा खण्ड (ख) मा उल्लिखित रकम बढी भएमा यसरी बढी भएमा यसरी बढी भएको रकममा उपदफा (२) बमोजिम ब्याज लाग्ने छ-

(क) त्यस्तो व्यक्तिले कुनै आय वर्षमा तिरेको प्रत्येक किस्ताको रकम,

(ख) त्यस्तो आय वर्षमा प्रत्येक किस्ता अवधिको लागि किस्ताबन्दीको रूपमा बुझाउनु पर्ने कुल रकमको अनुमान वा संशोधित अनुमान सही भएको भए त्यस्तो रकम र सो रकम सही नभएको भए दफा ३ को खण्ड (क) र (ख) मा उल्लिखित व्यक्तिले दाखिला गर्नुपर्ने कर रकमको प्रत्येक किस्ता अवधिको लागि किस्ताबन्दीको रूपमा बुझाउनु पर्ने रकमको नब्बे प्रतिशत रकम।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिमको व्यक्तिलाई सो वर्षको सो किस्ता बुझाउनु पर्ने मितिदेखि देहायको अवधिसम्मको प्रत्येक महिना र महिनाको भागको सामान्य ब्याजदरले ब्याज लाग्नेछ-

(क) दफा ९९ को उपदफा (१) बमोजिमको कर निर्धारण गर्ने व्यक्तिको हकमा आय विवरण बुझाउनु पर्ने मितिसम्म,

(ख) दफा ९९ को उपदफा (१) बमोजिमको कर निर्धारण नगरेको कारणले विभागले दफा १०१ बमोजिम पहिलो पटक संशोधित कर निर्धारण गरेको व्यक्तिको हकमा दफा १०२ बमोजिम त्यस्तो संशोधित कर निर्धारणको सूचना बुझाएको मितिसम्म।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि "किस्ताबन्दीको रूपमा बुझाउनु पर्ने रकम" भन्नाले एक पटक अनुमान पेश गरी सकेपछि संशोधित अनुमान पेश नगर्नेको तथा अनुमान पेश नगरेको कारणले दफा ९५ को उपदफा (७) बमोजिम विभागले अनुमान गरेको हकमा दफा ९४ को उपदफा (१) बमोजिम र संशोधित अनुमान पेश गर्नेको हकमा तथा पेश गरीएको अनुमान वा संशोधित अनुमानमा सन्तुष्ट नभई दफा ९५ को उपदफा (७) बमोजिम विभागले अनुमान गरेको दफा ९५ को उपदफा (५) को व्यवस्थाअनुसार गणना गरीएको किस्ताको रकम सम्झनुपर्छ।

कर नबुझाएमा ब्याज लागने सम्बन्धमा ऐनको दफा ११९ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-
उपदफा (१) कर तिर्नुपर्ने तोकिएको मितिसम्म कुनै व्यक्तिले कर दाखिला नगरेमा दाखिला गर्न बाँकी रहेको रकममा यसरी कर दाखिला गर्न बाँकी रहेको अवधिभरको लागि सो व्यक्तिलाई प्रत्येक महिना र महिनाको भागमा सामान्य ब्याजदरले ब्याज लाग्नेछ।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिम तिर्नुपर्ने ब्याज गणना गर्ने प्रयोजनको लागि दफा ९८ बमोजिम दिइएको थप म्यादमा ब्याज छुट पाइने छैन।

११९क. शुल्क लाग्ने: यस ऐनमा अन्यथा व्यवस्था गरीएकोमा बाहेक यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको कुनै व्यवस्थाको पालना नगर्ने व्यक्तिलाई पाँच हजार रूपैयाँदेखि पच्चीस हजार रूपैयाँसम्म शुल्क लाग्नेछ।

झुट्टा वा भ्रमपूर्ण विवरण दाखिला गर्नेलाई शुल्क लाग्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा १२० मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

१२० कुनै व्यक्तिले कुनै कुराका सम्बन्धमा विभागमा झुट्टा वा भ्रमपूर्ण विवरण दिएमा वा दाखिला गर्नुपर्ने कुनै कुरा वा वस्तुको जानकारी नदिई वा सो विवरणबाट हटाई विवरणमा उल्लिखित जानकारी भ्रमपूर्ण हुन गएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई देहायबमोजिम शुल्क लाग्नेछ-

(क) जानाजानी वा लापरबाहीपूर्वक गरेको नभई भूलवस झुट्टा वा भ्रमपूर्ण हुन गएकोमा त्यसबाट हुने घटी कर रकमको पचास प्रतिशत।

(ख) जानाजानी वा लापरबाही गरेको कारणले झुट्टा वा भ्रमपूर्ण हुन गएकोमा त्यसबाट हुने घटी कर रकमको एक सय प्रतिशत।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “विभागमा दाखिला गरीएको विवरण” भन्नाले विभागमा वा यस ऐन बमोजिम कर्तव्यको पालना गर्ने सिलसिलामा विभागबाट अख्तियार प्राप्त अधिकृत समक्ष लिखित रूपमा दाखिला गरीएको विवरण र देहायबमोजिम दाखिला गरीएको विवरण समेतलाई जनाउँनेछ-

(क) निवेदन, सूचना, विवरण, उजुरी, बयान, वा यस ऐन बमोजिम दाखिला गरीएको, तयार पारिएको, दिइएको वा पेश गरीएको अन्य कागजात,

(ख) यस ऐन बमोजिम बाहेक विभाग वा विभागका कुनै अधिकृत समक्ष पेश गरीएको कागजात,

- (ग) विभाग वा कुनै अधिकृतले कुनै व्यक्तिलाई सोधेको प्रश्नको उत्तर, वा
(घ) विवरण दिइने कुराको मनासिब जानकारी भएको कुनै व्यक्तिले कुनै अर्को व्यक्ति
मार्फत विभाग वा कुनै अधिकृतलाई दिएको जानकारी।

७.३ अग्रिम मूल्य निर्धारण

ऐनको दफा ३३ बमोजिम सामान्य बजार मूल्यअनुसारको मूल्य निर्धारणका सन्दर्भमा नियमावलीको नियम १५ मा अग्रिम मूल्य निर्धारण गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ।

उपनियम (१) ऐनको दफा ३३ को उपदफा (१) बमोजिम कुनै व्यक्तिको आय गणना गर्दा समावेश वा कट्टी गरीने रकम सम्बन्धमा सामान्य बजार मूल्य (आर्म्स लेन्थ) को आधारमा विभागले वितरण, विनियोजन वा बाँडफाँट गर्ने सम्बन्धमा स्पष्ट हुन एक वा एकभन्दा बढी व्यक्तिले लिखित रूपमा अनुरोध गरेमा विभागले देहायबमोजिम लिखित सूचना जारी गर्न सक्नेछः-

(क) लिखित सूचनाको अवधि एक पटकमा पाँच आयवर्ष भन्दा बढी नहुने गरी,

(ख) खण्ड (क) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सो लिखित सूचना नवीकरण हुन सक्ने गरी।

उपनियम (२) उपनियम (१) बमोजिमको लिखित सूचना विभाग तथा अनुरोध गर्ने पक्षलाई बाध्यात्मक हुनेछ।

तर सम्बन्धित निवेदकले गरेको अनुरोधमा विभाग सहमत भएमा सो लिखित सूचना निष्कृत हुनेछ।

नियमावलीको नियम १५ मा ऐनको दफा ३३ को उपदफा (१) बमोजिम कुनै व्यक्तिको सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणको सन्दर्भमा अग्रिम रूपमा मूल्य निर्धारण गर्ने व्यवस्था रहेको छ। नियमावलीको उल्लेखित व्यवस्थाअनुसार हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणका विधि, प्रक्रिया लगायत कारोबार मूल्य निर्धारण सम्बन्धमा विभागमा निवेदन दिन सकिने व्यवस्था रहेको छ। अग्रिम मूल्य निर्धारणसम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउन विभागले मूल्य निर्धारणको विधि, प्रक्रिया र अन्य आवश्यक व्यवस्थाका लागि सूचना जारी गर्नेछ।

७.४ प्रशासकीय पुनरावलोकन

ऐनको दफा ३३ तथा दफा १०१ तथा यस निर्देशिका बमोजिम संशोधित कर निर्धारणमा चित्त नबुझ्ने करदाताले ऐ. ऐनको दफा ११५ बमोजिम प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि विभागमा निवेदन दिन सक्नेछ।

प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि निवेदन दिन सक्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा ११५ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ।

उपदफा (१) दफा ११४ बमोजिमका प्रशासकीय पुनरावलोकन गर्न सकिने निर्णय उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सो निर्णयको सूचना पाएको मितिले तीस दिनभित्र सो निर्णय विरुद्ध विभाग समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिम दिने निवेदनमा त्यस्तो पुनरावलोकन हुनुपर्ने कारण तथा आधारहरू स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ।

उपदफा (३) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिने म्याद गुज्रिन गई कुनै व्यक्तिले म्याद थपको लागि म्याद गुज्रेको मितिले सात दिनभित्र निवेदन दिएमा विभागले देहायबमोजिम गर्न सक्नेछः-

(क) मनासिब कारण देखिएमा उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिने म्याद गुज्रेको मितिबाट बढीमा तीस दिनको लागि म्याद थप्न, र

(ख) सो निवेदन उपर विभागले गरेको निर्णयको लिखित सूचना निवेदकलाई दिन।

उपदफा (४) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिएको कारणबाट दफा ११४ को उपदफा (१) मा उल्लिखित निर्णयको कार्यान्वयनमा असर परेको मानिने छैन।

उपदफा (५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) बमोजिम कुनै व्यक्तिबाट दिइएको निवेदनको टुङ्गो नलागेसम्म दफा ११४ को उपदफा (१) बमोजिम भएको निर्णयलाई विभागले तामेलीमा राख्न वा अन्य कुनै किसिमले प्रभावित गर्न सक्नेछ।

उपदफा (६) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिने व्यक्तिले निर्धारित कर रकममध्ये विवादरहित करको सम्पूर्ण रकम र विवादित करको एक चौथाई रकम बुझाउनु पर्नेछ।

उपदफा (७) कुनै व्यक्तिले उपदफा (१) बमोजिम दिएको निवेदन उपर विभागले देहायबमोजिम गर्न सक्नेछ-

(क) सो निवेदनमा उल्लिखित कुराहरूलाई पूर्ण वा आंशिक रूपमा स्वीकार वा अस्वीकार गर्न, र

(ख) निवेदन उपरको निर्णयको लिखित सूचना सो व्यक्तिलाई दिन।

उपदफा (८) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिएको मितिले साठी दिनभित्र विभागले सो निवेदन उपरको निर्णयको सूचना निवेदनकलाई नदिएमा निवेदकले दफा ११६ बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

उपदफा (९) उपदफा (८) बमोजिम पुनरावेदन गरेमा त्यस्तो व्यक्तिले पुनरावेदन दर्ता गरेको मितिले पन्ध्र दिनभित्र पुनरावेदन पत्रको प्रतिलिपि संलग्न गरी विभाग समक्ष लिखित जानकारी गराउनु पर्नेछ।

७.५ पुनरावेदन

ऐनको दफा ३३, बमोजिम हस्तान्तरण मूल्य समायोजन (Transfer Pricing Adjustment) गरी दफा १०१ बमोजिम भएको संशोधित कर निर्धारणमा चित्त नबुझेने करदाताले ऐ. ऐनको दफा ११५ बमोजिम प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि विभागमा निवेदन दिन सक्नेछ। उक्त निवेदनउपर विभागबाट भएको निर्णयमा चित्त नबुझेमा करदाताले ऐनको दफा ११६ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने सम्बन्धमा ऐनको दफा ११५ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको छ-

उपदफा (१) दफा ११५ बमोजिम विभागमा दिएको निवेदन उपर भएको निर्णयमा चित्त नबुझेने व्यक्तिले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

उपदफा (२) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दिने व्यक्तिले पुनरावेदन दिएको पन्ध्र दिनभित्र पुनरावेदनको सूचनाको एक प्रति विभागमा दर्ता गराउनु पर्नेछ।

उपदफा (३) उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दिएको कारणबाट दफा ११४ को उपदफा (१) मा उल्लिखित निर्णयको कार्यान्वयनमा असर परेको मानिने छैन।

उपदफा (४) दफा ११४ को उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सो उपदफामा प्रशासकीय पुनरावलोकन हुन सक्ने निर्णय महानिर्देशकले गरेको भए राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्नेछ।

उपदफा (५) उपदफा (१) बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दिँदा निर्धारित कर रकममध्ये विवादरहित कर रकम बुझाई विवादित कर रकम, शुल्क र जरिबानाको पचास प्रतिशत रकम धरौटी वा त्यस्तो रकम बापत बैङ्क जमानत दिनु पर्नेछ।

उपदफा (६) उपदफा (५) बमोजिम धरौटी रकम वा बैङ्क जमानतको गणना गर्दा आन्तरिक राजस्व विभागमा प्रशासकीय पुनरावलोकनको लागि दाखिल गरेको पच्चीस प्रतिशत कर रकमलाई समेत गणना गर्नुपर्नेछ।

अनुसूची-१

करदाताले हस्तान्तरण मूल्य निर्धारणसम्बन्धी राख्नु पर्ने कागजातहरूको सूची

(क) निकायको जानकारीसम्बन्धी कागजातहरू-

- (१) समूह कम्पनीको संगठनात्मक संरचना तथा कम्पनीसम्बन्धी सामान्य जानकारी
- (२) करदाताको सामान्य जानकारी
 - स्वामित्वको संरचना, व्यवस्थापकीय संरचना, संगठनात्मक चार्ट
 - करदाताको व्यवसाय तथा व्यवसायिक रणनीतिको सामान्य जानकारी
 - चालु आय वर्ष तथा गत आय वर्षमा करदाताको व्यवसायिक पुनर्संरचना भएको भएमा सोको विस्तृत विवरण
 - मुख्य प्रतिस्पर्धी कम्पनीको विवरण

(ख) सम्बद्ध व्यक्तिबीच भएको सिमापार कारोबार जानकारीसम्बन्धी कागजातहरू-

- (१) सम्बद्ध व्यक्तिहरू बीच भएको कारोबारको प्रकृति, परिमाण तथा मूल्य समेत खुल्ने विवरण
- (२) कारोबारमा संलग्न सम्बद्ध व्यक्तिहरूको आधारभुत जानकारी
- (३) सम्बद्ध व्यक्तिबीचमा कारोबार हुँदा लिखित करार भएको भएमा सोसम्बन्धी कागजातहरू
- (४) असामान्य परिस्थितिमा भएको कारोबारको जानकारी (भएमा)

(ग) सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणसम्बन्धी कागजातहरू-

- (१) करदाता तथा सम्बद्ध कम्पनीको कार्यात्मक विश्लेषण सहितको तुलनात्मकता विश्लेषणको विस्तृत विवरण
- (२) परीक्षण गरीने पक्षको छनौटको लागि लिइएका आधारहरू
- (३) नेपाल बाहिरको पक्षलाई परीक्षण गरीने पक्षको रूपमा लिइएको भए उक्त पक्षसँगसम्बन्धित तथ्याङ्कहरू
- (४) तुलनाको लागि छनौट गरीएको तुलनायोग्य स्वतन्त्र कारोबारको विवरण, तथ्याङ्कको स्रोत तथा छनौटको विधि
- (५) तुलनात्मकता संशोधन (Comparability Adjustment) भएको भए सोको विवरण
- (६) छनौट गरीएको उपयुक्त सामान्य बजार व्यवहारअनुसारको मूल्य निर्धारणको विधि र उक्त विधि छनौट गर्नुपर्नाको कारण
- (७) सामान्य बजार व्यवहार दायराको गणना विवरण

अनुसूची-२

लेखापरीक्षकले प्रमाणित गरी आय विवरणसाथ पेश गर्नुपर्ने विवरण

(१) करदाताको आधारभूत जानकारी-

नाम		स्थायी लेखा नम्बर	
ठेगाना		आर्थिक वर्ष	
व्यवसायको प्रकार		सम्बद्ध व्यक्तिबीच भएको जम्मा अन्तर्राष्ट्रिय सीमापार कारोबार रकम	

(२) करदाताको निहित स्वामित्व भएको सम्बद्ध व्यक्ति तथा बीचका सबै तहहरूसमेत खुल्ने संगठनात्मक संरचनाको विवरण (Organizational Tree)-

(३) सीमापार कारोबार भएका सम्बद्ध व्यक्तिहरूसम्बन्धी विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम	सम्बद्ध व्यक्तिको ठेगाना	सम्बद्ध व्यक्तिसँगको सम्बन्ध	सम्बद्ध व्यक्तिको व्यवसायको संक्षिप्त विवरण

(४) सम्बद्ध व्यक्तिसँग व्यापारिक वस्तु (Trading Goods) को खरिद तथा विक्री भएको भएमा सोको विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	वस्तुको नाम	वस्तुको प्रकृति (कच्चा पदार्थ, अर्धतयारी वस्तु वा तयारी वस्तु)	वस्तुको परिमाण तथा इकाई	जम्मा कारोबार मूल्य रू.			सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेख अनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्य अनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(५) सम्बद्ध व्यक्तिसँग व्यापारिक वस्तु बाहेक अन्य मूर्त सम्पत्तिको खरिद तथा विक्री भएको भएमा सोको विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध	सम्पत्ति	सम्पत्तिको	सम्पत्तिको	जम्मा कारोबार मूल्य रू.	सामान्य	परीक्षण
---------	---------	----------	------------	------------	-------------------------	---------	---------

	व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	को नाम	प्रकृति	परिमाण तथा इकाई	करदाताको लेखाको अभिलेख अनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्य अनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य	बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधि	गरीएको पक्ष

(६) सम्बद्ध व्यक्तिसँग सेवा (Service) को खरिद तथा विक्री भएको भएमा सोको विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	सेवाको नाम	सेवाको प्रकृति	सेवाको परिमाण तथा इकाई	जम्मा कारोबार मूल्य रू.			सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेख अनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्य अनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(७) सम्बद्ध व्यक्तिसँग अन्य अमूर्त सम्पत्ति (Intangible Assets) को खरिद तथा विक्री भएको भएमा सोको विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	सम्पत्तिको नाम	सम्पत्तिको प्रकृति (रोयल्टी, व्यवस्थापन शुल्क आदि)	सम्पत्तिको परिमाण	जम्मा कारोबार मूल्य रू.			सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेख अनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्य अनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(८) सम्बद्ध व्यक्तिसँग ऋण लिए वा दिएको भएमा सोको विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	वित्तीय सम्झौताको प्रकृति	कारोबार भएको मुद्रा	ऋण रकम	व्याज रू.			सामान्य बजार व्यवहार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेखअनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्यअनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(९) शेयर कारोबार भएको भए सोको विवरण-

(निहित स्वामित्वमा परिवर्तन भएको भए सोको जानकारी समेत समावेश गर्नुपर्ने)

क्र.सं.	शेयर खरिद वा विक्री गर्ने सम्बद्ध व्यक्तिको नाम	शेयर कारोबारको प्रकृति (खरिद वा विक्री)	शेयर खरिद वा विक्री संख्या	कारोबार भएको मुद्रा	जम्मा कारोबार मूल्य रू.			सामान्य बजार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेखअनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्यअनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(१०) बुँदा नं. १ देखि ९ सम्म उल्लेख भए बाहेक अन्य कारोबार भएको भए सो को विवरण-

क्र.सं.	सम्बद्ध व्यक्तिको नाम तथा ठेगाना	कारोबारको विवरण	कारोबारको प्रकृति	कारोबारको परिमाण तथा इकाई	जम्मा कारोबार मूल्य रू.			सामान्य बजार मूल्य निर्धारणको विधि	परीक्षण गरीएको पक्ष
					करदाताको लेखाको अभिलेखअनुसार	सामान्य बजार व्यवहार मूल्यअनुसार	हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण बाट समायोजित मूल्य		

(११) लेखापरीक्षकको घोषणा

म/हामीले करदाता..... को आय वर्षको सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच भएको सीमापार कारोबारको लेखा तथा अभिलेखको परीक्षण गरेको/गरेका छौं। मेरो/हाम्रो परीक्षणअनुसार करदाताले तयार गरी राखेको सम्बद्ध व्यक्तिहरूबीच भएको सीमापार कारोबारको अभिलेख आयकर ऐन, २०५८ तथा हस्तान्तरण मूल्य निर्धारण निर्देशिका, २०८१ बमोजिम नै रहेको पाइयो। म/हामीलाई करदाताले उपलब्ध गराएको सूचना तथा विवरणअनुसार यस अनुसूचीको बुँदा नं.१ देखि १० सम्म उल्लेखित विवरण यथार्थ र पूर्ण रहेको व्यहोरा प्रमाणित गर्दछु/गर्दछौं।

विवरण प्रमाणित गर्ने लेखापरीक्षकको;

दस्तखत:-

नाम:-

ठेगाना:-

सम्पर्क नं:-

सदस्यता नं.-

पेशागत प्रमाणपत्र नं.-

स्थायी लेखा नं.-

नोट:- लेखापरीक्षकले सबै पानामा सहीछाप गर्नुपर्नेछ।